

Met welke woorden trek je mega veel stemmen?

Gebruik van *intensiveerders* door GroenLinks-PvdA, VVD en NSC in verkiezingstijd

Student: Boris Bouwman (2413388)

Masterscriptie Neerlandistiek (15 EC)

Afstudeerrichting: Communicatiekunde

Begeleider: Dr. Florian Kunneman

Tweede beoordelaar: Dr. Sven Vitse

Aantal woorden: 7.834

Inleverdatum: maandag 30 september 2024

Samenvatting

In dit onderzoek staat het gebruik van *intensiveerders* door (lijsttrekkers van) de politieke partijen GroenLinks-PvdA, VVD en NSC centraal. Aan de hand van de klimaat- en migratieparagrafen uit hun verkiezingsprogramma's, sociale media-berichten over klimaat en migratie van de partijen en lijsttrekkersinterviews over de twee beleidsthema's, heb ik in kaart gebracht waar en waarom politici woordversterkers gebruiken. Op die manier probeer ik inzichtelijker te maken hoe Nederlandse politieke partijen campagnevoeren en welke rol taal in dit geheel speelt. Met behulp van het Taal IntensiteitsModel van Van Mulken en Schellens (2012) kon ik de intensiverende tekstelementen identificeren. GroenLinks-PvdA gebruikt *intensiveerders* om de 'schadelijke' gevolgen van klimaatverandering inzichtelijk te maken, de VVD om een onderscheid te maken tussen 'briljante' studiemigranten en 'kansarme' asielzoekers en NSC om aan te geven waarom voorgaande kabinetten 'ernstig' te kort zijn geschoten. De uitkomsten geven meer inzicht in de manier waarop Nederlandse politieke partijen in aanloop naar Tweede Kamerverkiezingen beleidsplannen onder de aandacht van kiezers en media proberen te krijgen.

Inhoudsopgave

	<i>blz.</i>
1. Inleiding	4
2. Theoretisch kader	5
3. Corpus	10
4. Methode	13
5. Resultaten	15
6. Discussie	30
7. Conclusie	33
Literatuurlijst	35
Bijlagen	40

1. Inleiding

De Tweede Kamerverkiezingen op 22 november 2023 waren extra beladen. Na dertien jaar premierschap zag Mark Rutte af van een nieuw VVD-lijsttrekkerschap, waardoor er een machtsvacuüm ontstond. Verschillende lijsttrekkers toonden zich bereid om de recordpremier op te volgen. In de strijd om zoveel mogelijk stemmen, probeerden partijen hun beleidsplannen zoveel mogelijk onder de aandacht te brengen van kiezers. Onder meer via verkiezingsprogramma's, sociale media-berichten en lijsttrekkersinterviews. De betreffende kanalen hebben verschillende karakteristieken. In het verkiezingsprogramma hebben partijen alle ruimte om het eigen verkiezingsverhaal te vertellen en wordt vooral de bovengemiddeld geïnteresseerde kiezer bereikt. Op sociale media kan een partij eveneens zelf de boodschap bepalen, al moet een verkiezingspunt krachtiger en bondiger worden geformuleerd dan in een verkiezingsprogramma om opgemerkt te worden door algoritmes en de gemiddelde gebruiker (Shapiro and Hemphill, 2017). En tijdens een lijsttrekkersinterview is de politicus afhankelijk van de vragen van de journalist, die provocerende vragen kan stellen om een nieuwswaardig antwoord uit te lokken (Jacobs & Spierings, 2020). Ik wil onderzoeken of de partijen vanwege die verschillende karakteristieken ook verschillende woorden gebruiken. Om het onderzoek meer in te kaderen, analyseer ik het gebruik van *intensiveerders*, een retorisch construct dat ingezet kan worden om een standpunt kracht bij te zetten. *Intensiveerders* stellen politici in staat om zaken ongenueanceerder te brengen, handig in verkiezingstijd omdat partijen zich (extra) van elkaar willen onderscheiden.

Vanuit wetenschappelijk oogpunt is dit onderzoek nuttig omdat politicologen het Nederlands politiek discours veelvuldig hebben onderzocht, maar *intensiveerders* niet. Tergelijkertijd deden taalkundigen dikwijls onderzoek naar *intensiveerders*, maar minder naar politieke *intensiveerders*. Het onderzoek heeft ook maatschappelijke relevantie. Door *intensiveerders* te gebruiken, kunnen politici beleidszaken voor electoraal gewin zwart-witter voordoen dan ze zijn. Na het lezen van deze scriptie weten kiezers op welke manier politici *intensiveerders* inzetten en kunnen ze tijdens een verkiezingscampagne makkelijker het gebruik van *intensiveerders* herkennen op waarde schatten.

2. Theoretisch kader

2.1 *Agenda-setting, denial & conflict*

Omdat ik verkiezingsboodschappen van politici en partijen analyseer, kan ik niet om het politicologische concept *agenda-setting* heen, oftewel de macht om te beslissen welke problemen een publieke kwestie zijn en daarom aandacht van de overheid verlangen (Gilardi et al., 2021). Het discussiepunt onder academici is wie bepaalt welke beleidsideeën op de politieke agenda terechtkomen: politieke elites, media of andere politieke actoren (Gilardi et al., 2021). Lange tijd werd er gesteld dat krantenredacties en televisie- en radiostations de politieke agenda beheerden. Als kranten in aanloop naar de verkiezingen vooral publiceerden over woningnood, dan merkten politici en kiezers woningproblematiek ook als belangrijkste verkiezingsthema aan, was het idee. Maar door de opkomst van invloedrijke sociale media rijst de vraag of dit nog altijd het geval is. Tegenwoordig kunnen politieke partijen vrijlijk, zonder tussenkomst van kritische journalisten hun verkiezingsboodschap online overbrengen op een groot deel van het electoraat (Jacobs & Spierings, 2020). Soms lukt het politici zelfs om via social media de berichtgeving van gerenommeerde media te sturen. Als Donald Trump negatief in het nieuws kwam, publiceerde hij op Twitter een reeks berichten over ongerelateerde en onschadelijke kwesties. Onder meer *The New York Times* bleek gevoelig voor dergelijke afleidingsmanoeuvres. Het medium stopte met de schadelijke nieuwsberichten en berichtte over de nieuwe tweets van Trump (Shapiro and Hemphill, 2017; Lewandowsky et al., 2020). Maar over het algemeen beïnvloeden traditionele media en politieke partijen elkaar in gelijke mate (Gilardi et al., 2021).

Minstens zo belangrijk als *agenda-setting* is *agenda denial*. Lobbyisten en politici doen namelijk ook veel moeite om onderwerpen van de politieke agenda te weren, zodat overheden bepaalde beleidskwesties niet oppakken (Pralle, 2020). Tegenstanders van beleidsverandering kunnen op verschillende manieren proberen om een kwestie van de agenda te houden. Pralle (2020) noemt een vijftal voorbeelden uit de retoriek: ontkennen dat een probleem bestaat, iets aanmerken als een eenmalig voorval, de groep die het veronderstelde beleidsprobleem aankaart in diskrediet brengen, de feiten die worden geassocieerd met het probleem betwisten of de beleidsvorming uitstellen in de hoop dat de aandacht en de druk om beleidsveranderingen door te voeren zal verflauwen (Pralle,

2020). Voorbeelden van *agenda-setting* en *agenda denial* komen in de politieke praktijk geregeld voor, omdat progressieve partijen op veel punten ander beleid voorstaan dan conservatieve partijen. In de literatuur wordt er dan gesproken van een *agenda conflict* (Bali & Halpin, 2021).

Om als winnaar uit het *agenda conflict* te komen, proberen partijen om het gelijk aan hun kant te krijgen. Partijen kunnen een beleidskwestie bijvoorbeeld op een bepaalde manier *framen*. Oxley (2020) maakt een onderscheid tussen twee soorten *frames*. In het geval van een *emphasis frame* worden bepaalde relevante kenmerken van een kwestie benadrukt en andere genegeerd. Als voorbeeld noemt ze een manifestatie van de racistische organisatie Ku Klux Klan, die kan worden geframed als een uitoefening van het vrije woord, maar ook als potentiële verstoring van de openbare orde. In het geval van een *equivalence frame* wordt een (politieke) kwestie op verschillende manieren maar als ogenschijnlijk logische equivalenten gepresenteerd. Bij ziektebestrijding kan er worden gesproken over het aantal levens dat gered kan worden, maar ook over het aantal mensen dat zal sterven door een bepaalde aanpak. Of politici kiezen ervoor om een werkloosheidspercentage te noemen in plaats van een werkgelegenheidscijfer (Oxley, 2020).

2.2. Issue ownership

In aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2023 stelde het gezaghebbende onderzoeksbureau Ipsos dat bestaanszekerheid, klimaat, zorg, migratie en wonen de ‘belangrijkste verkiezingsthema’s’ voor kiezers waren (Ipsos, 2023). Als kiezers een beleidsthema belangrijk vinden, stemmen ze meestal op een partij waarvan ze vinden dat die het beste beleid voorstaat op dat punt, een fenomeen dat *issue ownership* heet (Wagner & Meyer, 2014; Damstra et al., 2019). Van der Meer & Damstra (2024) onderzochten in hoeverre *issue ownership* een bruikbaar concept is in de Nederlandse context, omdat het Nederlandse politieke landschap - sinds het electorale succes van de LPF in 2002 - zeer volatiel en gefragmenteerd is. Daardoor is het belangrijker voor partijen om zich te onderscheiden, maar tergelijktijd ook moeilijker of misschien zelfs onmogelijk, stellen Van der Meer & Damstra. De onderzoekers maken een onderscheid tussen twee typen *issue ownership*. *Competence issue ownership* draait om de vraag welke partij de beste reputatie heeft bij het managen van een beleidskwestie, terwijl *associative issue ownership* gaat over de vraag welke partij het meest verbonden is met een thema. Van der Meer & Damstra

richten zich enkel op de ‘associatieve dimensie’ van van *issue ownership* en concluderen dat dit fenomeen zelfs in een sterk gefragmenteerd meerpartijensysteem als het Nederlandse van invloed is op stemgedrag. De onderzoekers denken zelfs dat het een behoudende conclusie kan zijn, omdat het onderzoek plaatsvond tijdens de coronacrisis en de toenmalige VVD-leider en premier Mark Rutte probeerde om discussies tijdens debatten te beperken tot crisismanagement en leiderschap (Van der Meer & Damstra, 2024).

2.3. Verkiezingsprogramma's

Volgens Baumann, Debus en Gross (2021) gaan politieke partijen niet alleen strategisch te werk bij het schrijven van verkiezingsprogramma's (door standpunten te kiezen die de gemiddelde kiezer aanspreken), maar ook maanden later, vlak voor de stembusgang, door extra nadruk te leggen op kwesties die relevant zijn voor hun potentiële kiezers. Volgens de onderzoekers blijven partijen met ‘wortels in de arbeidersbeweging’ in de laatste weken voor de verkiezingen vasthouden aan de prioriteiten in partijprogramma's. Maar vlak voor de verkiezingen leggen socialisten en sociaaldemocraten de nadruk op werkloosheidsbeleid, zeker als de werkloosheid hoog is en de partijen in de oppositie zitten, waardoor ze de economische staat van dienst van de regering kunnen bekritisieren. Groene of sociaalliberale partijen voelden zich minder genoodzaakt om werkloosheidskwesties uit te lichten, omdat hun potentiële kiezers meer om andere thema's geven. Verder ik wil nagaan of GroenLinks-PvdA, VVD en NSC meer nadruk leggen op beleidsthema's die van oudsher aan een partij worden gelinkt.

Ook López-Meri et al. (2017) stellen dat partijen hun verkiezingsprogramma op een strategische manier inzetten op Twitter (inmiddels X). Enerzijds willen partijen de kiezer duidelijk maken dat er ideologisch verschillen bestaan tussen de partijen. De jonge oppositiepartijen zonder regeringservaring - in mijn geval NSC - lichten vooral de verkiezingsplannen uit die ‘verandering’ en ‘politieke vernieuwing’ moeten bewerkstelligen, om zich te onderscheiden van de gevestigde partijen. Anderzijds gebruikten oppositiepartijen Twitter om tegenstanders te bekritisieren. Ze trachtten met persoonlijke aanvallen om de opposenten en hun politieke voorstellen te verzwakken. De regeringspartij gebruikt het medium juist om de eigen beleidssuccessen uit te lichten (López-Meri et al., 2017)

2.4. *Intensiveerders*

Onder academici is er geen consensus over de vraag wat een *intensiveerder* is. Liebrecht et al. (2016) definiëren het begrip *intensiveerder* als volgt: ‘Een element in een uiting is een *intensiveerder* wanneer het element kan worden weggelaten of vervangen met als resultaat: een grammaticaal correcte zin die in de context relevant is én een minder krachtige evaluatie tot uitdrukking brengt. Deze minder krachtige evaluatie ontstaat zonder gebruik te maken van *extensiveerders*. Geïntensiveerde uitingen dienen dus teruggebracht te kunnen worden in kracht tot een ongemarkeerde evaluatie, zoals slecht (een slechte film) en mooi (dat is mooi gezegd): deze ongemarkeerde evaluaties zijn dus niet versterkt en niet afgezwakt.’

Ten Buuren et al. (2018) hanteren een beperktere definitie van *intensiveerder*, namelijk alleen ‘bijwoorden van een hoge graad’ - als middel om een bijvoeglijk naamwoord (adjectief) te versterken. Voor een onderzoek naar het gebruik van *intensiveerders* door middelbare scholieren, stelden de onderzoekers een lijst samen met meer dan 200 *intensiveerders*. Op de lijst met *intensiveerders* staat ook ‘kanker’, een woordversterker die zeer waarschijnlijk niet (openlijk) door politici en medewerkers van politieke partijen wordt gebruikt, omdat de *intensiveerder* niet politiek correct is. Daardoor is de lijst voor mijn eigen onderzoek minder geschikt.

Van Mulken en Schellens (2012) onderzochten hoe recensies en hoofdredactionele commentaren verschilden in het gebruik van *intensiveerders*. Ze concludeerden dat er in commentaren ‘significant’ meer gebruik werd gemaakt van intensiverende bijwoorden van graad en versteende beeldspraak, terwijl recensies vooral intensiverende voorvoegsel, bijvoeglijke naamwoorden en origineel beeldspraak bevatten. Om de *intensiveerders* te kunnen identificeren stelden de onderzoekers een Taal IntensiteitsModel samen (zie bijlage 8). Bij het identificeren van intensiveringen blijven titels en tussenkoppen en letterlijke citaten van anderen dan de auteur buiten beschouwing. Als de schrijver uitspraken van anderen parafraseert of de tekst tussen haakjes of gedachtestrepen staat, dan moet het wél worden betrokken bij de analyse. Soms is het niet helder of een tekstelement verder kan worden afgezwakt. Om die reden hebben de onderzoekers bijvoeglijk naamwoorden als ‘goed, mooi, aardig, leuk, fijn, grappig, prettig en geschikt’ als ondergrens opgevat. Tot slot kan er worden gekozen uit negen soorten intensiveringen: een intensiverend- voorvoegsel, bijwoord (van graad/ van frequentie of kwantiteit/ van modaliteit/ adverbiaal gebruikt

naamwoord/ overig), telwoord, bijvoeglijk naamwoord, zelfstandig naamwoord, werkwoord, stijlfiguren (versteende beeldspraak/ overige beeldspraak/ herhaling/ hyperbool/ overige stijlfiguren), syntactische intensiveringen en typografie (Van Mulken en Schellens, 2012).

2.5. Onderzoekskansen

Om het onderzoek behapbaar te houden, focus ik mij slechts op twee verkiezingsthema's. Volgens Ipsos waren 'bestaanszekerheid, klimaat, zorg, migratie en wonen' de belangrijkste thema's onder kiezers in aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2023. Ik vermoed dat de polariserende thema's klimaat en migratie - door socioloog Quita Muis 'de vecht-issues' genoemd - zich het best lenen voor onderzoek naar *intensiveerders*, omdat politici door dergelijke thema's mogelijk sneller *intensiveerders* inzetten (NRC, 2024).

Er is veelal kwantitatief en vergelijkend onderzoek gedaan naar politieke *agenda-setting*, ook in de Nederlandse politieke context. Een kwalitatief onderzoek is ongebruikelijker, maar maakt het wel mogelijk om teksten nauwkeuriger en inhoudelijker te onderzoeken. Door een beleidsthema te benoemen zijn partijen al bezig met *agenda-setting*, maar ik wil achterhalen welke woorden GroenLinks-PvdA, VVD en NSC gebruiken om hun verkiezingsboodschap en beleidsplannen krachtiger te presenteren. Verder wil ik onderzoeken of de woordkeuze per platform - verkiezingsprogramma, sociale media-bericht of lijsttrekkersinterview - verschilt. In dat kader heb ik de volgende onderzoeksvragen geformuleerd.

Op welke manier zetten GroenLinks-PvdA, VVD en NSC intensiveerders in in verkiezingstijd?

1. In hoeverre is er verschil in het gebruik van *intensiveerders* in het verkiezingsprogramma, op sociale media en in lijsttrekkersinterviews?
2. In hoeverre verschilt het gebruik van *intensiveerders* per verkiezingsthema (migratie/ klimaat) en per partij?

3. Corpus

Voor mijn onderzoek maak ik gebruik van drie soorten bronnen: verkiezingsprogramma's, social media-berichten en lijsttrekkersinterviews.

3.1. Verkiezingsprogramma's

Slechts een deel van de verkiezingsprogramma's *Samen voor een hoopvolle toekomst* (GroenLinks-PvdA), *Ruimte geven. Grenzen stellen.* (VVD) en *Tijd voor herstel* (NSC) is voor mijn onderzoek relevant, namelijk de deelhoofdstukken over klimaat en migratie. De VVD gebruikt geen hoofdstuknummering en NSC soms.

Verkiezingsprogramma	Thema	Hoofdstuk(titel)	Paginanummers
<i>Samen voor een hoopvolle toekomst</i> (GroenLinks-PvdA)	Klimaat	1.1 Ambitieuus en rechtvaardig klimaatbeleid	20 t/m 23
<i>Samen voor een hoopvolle toekomst</i> (GroenLinks-PvdA)	Migratie	6.5 Grip op arbeidsmigratie 6.6 Goed georganiseerd asielbeleid in Nederland 6.7 Effectief en rechtvaardig Europees asielbeleid	92 t/m 99
<i>Ruimte geven. Grenzen stellen.</i> (VVD)	Klimaat	Ambitieuus en realistisch klimaatbeleid	60
<i>Ruimte geven. Grenzen stellen.</i> (VVD)	Migratie	De VVD wil grip op migratie	11 t/m 15
<i>Tijd voor herstel</i> (NSC)	Klimaat	Energiezekerheid en klimaatbeleid	55 & 56
<i>Tijd voor herstel</i> (NSC)	Migratie	4. Een houdbare migratie	23 t/m 27

3.2. Social media-accounts

Van 1 t/m 22 november publiceerden de drie partijen en lijsttrekkers op de platforms Facebook, Instagram en X in totaal 145 berichten over klimaat en migratie (zie voor een overzicht het bijgevoegd Excel-bestand 'Social media-berichten'). Om de analyse behapbaar te houden, analyseer ik alleen de tekstuele inhoud van de berichten, dus niet de foto's, videofragmenten of reels (korte filmpjes). Op X laat ik retweets buiten beschouwing en tel

ik ‘draadjes’ - tweets die aan elkaar gelinkt zijn om het beperkte woordenaantal te omzeilen - als één bericht.

	Profiel partij	Profiel partijleider
GL-PvdA	<ul style="list-style-type: none"> • facebook.com/p/GroenLinks-PvdA • x.com/gl_pvda • instagram.com/groenlinks_pvda/ 	<ul style="list-style-type: none"> • facebook.com/frans.timmermans • x.com/f_timmermans • instagram.com/frans_timmermans/
VVD	<ul style="list-style-type: none"> • facebook.com/VVD • x.com/VVD • instagram.com/vvd/ 	<ul style="list-style-type: none"> • facebook.com/DilanVVD • x.com/DilanYesilgoz • instagram.com/dilanyesilgoz_
NSC	<ul style="list-style-type: none"> • facebook.com/NieuwSociaalContract • x.com/NwSocContract • instagram.com/nieuwsociaalcontract/ 	<ul style="list-style-type: none"> • facebook.com/pieteromtzigtNieuwSociaalContract • x.com/PieterOmtzigt • instagram.com/pieteromtzigt/

3.3. Lijsttrekkersinterviews

In aanloop naar de verkiezingen spraken de lijsttrekkers met tal van journalisten. Ik heb zes lijsttrekkersinterviews geraadpleegd van drie landelijke kranten (zie bijlagen 1 tot en met 6). Frans Timmermans en Dilan Yeşilgöz spraken met *De Telegraaf* en *NRC*. Omtzigt sprak eveneens met *De Telegraaf*, maar niet met *NRC*, dus als noodoplossing gebruikte ik zijn interview in *Het Parool*. Het is in het onderzoek naar politieke *agenda-setting* gebruikelijk om zowel een populaire krant als ‘kwaliteitskrant’ te raadplegen, omdat betreffende media verschillende beleidsthema’s aankaarten. Voor *NRC* en *Het Parool* is klimaat doorgaans een belangrijk thema, terwijl *De Telegraaf* meer aandacht heeft voor migratie (Gilardi et al., 2021).

Datum interview	Geïnterviewde	Medium	Kop artikel
13-10-‘23	1. Frans Timmermans (GL-PvdA)	NRC	<u>Frans Timmermans: ‘Het zou voor iedereen goed zijn als de VVD niet regeert’</u>
15-11-‘23	2. Frans Timmermans (GL-PvdA)	De Telegraaf	<u>PvdA/GL-voorman Frans Timmermans ziet obstakels bij NSC: ‘Kan Omtzigt wel regeren?’</u>
20-10-‘23	3. Dilan Yeşilgöz (VVD)	NRC	<u>Dilan Yesilgöz: ‘Ik wil het beter gaan doen, dat is zeker’</u>

18-11-'23	4. Dilan Yeşilgöz (VVD)	De Telegraaf	<u>Dilan Yesilgöz: 'Ik ben klaar om premier te worden'.</u>
18-11-'23	5. Pieter Omtzigt (NSC)	Het Parool	<u>Pieter Omtzigt, lijsttrekker van NSC: 'Ook als wij gaan regeren, zullen er dingen mislopen'</u>
11-11-'23	6. Pieter Omtzigt (NSC)	De Telegraaf	<u>Pieter Omtzigt: 'Verwacht niet te veel van ons, te snel'</u>

4. Methode

Mijn analyse is deel kwantitatief en deels kwalitatief van aard. Allereerst wil ik met een handmatige telling achterhalen op welke schaal de partijen *intensiveerders* gebruiken. Zoals besproken in het theoretisch kader zijn er verschillende manieren om *intensiveerders* te identificeren in teksten. Met behulp van het Taal IntensiteitsModel van Van Mulken en Schellens (2012) tel ik het aantal *intensiveerders* in mijn bronmateriaal. De uitkomsten van mijn telling verwerk ik in onderstaande tabel. De K staat voor klimaat en de M voor migratie. Achter de dikgedrukte K & M zet ik het absolute aantal geïdentificeerde *intensiveerders*. Tussen de haakjes verzamel ik de gegevens die het aantal *intensiveerders* naar verhouding weergeven. De verschillende karakteristieken van mijn bronmateriaal maken het lastig om de informatie verhoudingsgewijs weer te geven. Het delen van de geïdentificeerde geïntensiveerde woorden door het totaal aantal woorden van de bron lijkt mij geen handige manier. Een *Intensiveerder* bestaat soms uit één woord, maar soms uit woordgroepen. Als de ene partij veel intensiverende woordgroepen gebruikt en de andere partij niet, dan kan dat een vertekend beeld geven. Ook in het geval van het lijsttrekkersinterview is woorden tellen problematisch. Als een journalist een hele provocerende vraag stelt, is het aannemelijk dat de lijsttrekker meer *intensiveerders* gebruikt in zijn antwoord dan bij een neutralere vraag. Door het tellen van woorden worden dit soort gevallen minder makkelijk opgemerkt.

Het lijkt mij werkbaarder om te denken vanuit de karakteristieken van de bronnen. Bij de verkiezingsprogramma's kijk ik naar de verkiezingspunten. Elk stukje tekst achter een opsommingsteken beschouw ik als een apart beleidsplan. Per verkiezingspunt ga ik vervolgens na of het plan wel of geen *intensiveerder(s)* bevat. Ook als een verkiezingspunt meerdere *intensiveerders* bevat tel ik het als één *intensiveerder*. Als ik alle verkiezingspunten ben langs gegaan (per partij, per thema), vul ik achter de K en M tussen haakjes het aantal verkiezingspunten met minstens één *intensiveerder* in van het totaal aantal verkiezingspunten. Bij de sociale media-berichten werk ik volgens hetzelfde principe. Ik loop alle social media-berichten uit het bijgevoegde Excel-bestand na (per partij, per thema) en tel de berichten die minstens één *intensiveerder* bevatten. Ook die uitkomsten zet ik af tegen het totaal en plaats ik tussen de haakjes. De lijsttrekkersinterviews zitten iets anders in elkaar, omdat de partij of de lijsttrekker niet eindverantwoordelijk is voor de

eindtekst, maar de interviewer. Ook wordt de tekst van de lijsttrekker beïnvloed door de vraagstelling. Om die reden tel ik het aantal antwoorden van de lijsttrekker op vragen van de journalist. Per antwoord ga ik na of er wel of geen *intensiveerder* is gebruikt. Vervolgens zet ik dit af tegen het geheel.

	GL-PvdA	Frans Timmermans	VVD	Dilan Yeşilgöz	NSC	Pieter Omtzigt
Verkiezingsprogramma	K: 0 M: 0 (K: 0/0 punten) (M: 0/0 punten)		K: 0 M: 0 (K: 0/0 punten) (M: 0/0 punten)		K: 0 M: 0 (K: 0/0 punten) (M: 0/0 punten)	
Facebook	K: 0 M: 0 (K: 0/0 posts) (M: 0/0 posts)	K: 0 M: 0 (K: 0/0 posts) (M: 0/0 tweets)	K: 0 M: 0 (K: 0/0 posts) (M: 0/0 posts)			
X	K: 0 M: 0 (K: 0/0 posts) (M: 0/0 posts)	K: 0 M: 0 (K: 0/0 posts) (M: 0/0 posts)	K: 0 M: 0 (K: 0/0 posts) (M: 0/0 posts)	K: 0 M: 0 (M: 0/0 posts)	K: 0 M: 0 (K: 0/0 posts) (M: 0/0 posts)	K: 0 M: 0 (K: 0/0 posts) (M: 0/0 posts)
Instagram	K: 0 M: 0 (K: 0/0 tweets) (M: 0/0 tweets)	K: 0 M: 0 (K: 0/0 tweets) (M: 0/0 tweets)	K: 0 M: 0 (K: 0/0 tweets) (M: 0/0 tweets)	K: 0 M: 0 (K: 0/0 tweets) (M: 0/0 tweets)	K: 0 M: 0 (K: 0/0 tweets) (M: 0/0 tweets)	
NRC		K: 3 M: 0 (K: 1 antwoord)		K: 2 M: 5 (K: 2/3 antwoorden) (M: 2/2 antwoorden)		
De Telegraaf		K: 0 M: 0 (K: 0/0 antwoorden) (M: 0/0 antwoorden)		K: 0 M: 0 (K: 0/0 antwoorden) (M: 0/0 antwoorden)		K: 0 M: 0 (M: 0/0 antwoorden)
Het Parool						K: 0 M: 0 (M: 0/0 antwoorden)

Als ik alle *intensiveerders* heb geteld, maak ik een onderscheid tussen de verschillende soorten *intensiveerders*. Hierbij ga ik uit van de negen soorten die Van Mulken & Schellens (2012) hebben opgenomen in het codeerschema. Ook deze informatie verwerkt in een tabel. Per partij, per lijsttrekker en per platform ga ik vervolgens na welke *intensiveerders* het vaakst gebruikt worden. Aan de hand van een aantal illustratieve zinnen, licht ik toe welke tekstelementen versterkt zijn, hoe ze afgezwakt kunnen worden en met welk doel de woordversterker is ingezet.

5. Resultaten

Tabel 1: Aantal *intensieverders* in de context van klimaat en migratie

	GL-PvdA	Frans Timmermans	VVD	Dilan Yeşilgöz	NSC	Pieter Omtzigt
Verkiezingsprogramma	K: 47 M: 95 (K: 16/16 punten) (M: 26/31 punten)		K: 6 M: 55 (K: 4/7 punten) (M: 30/51 punten)		K: 18 M: 41 (K: 11/15 punten) (M: 18/30 punten)	
Facebook	K: 29 M: - (K: 8/8 posts)	K: 50 M: - (K: 15/16 posts)	K: - M: 2 (M: 2/4 posts)			
X	K: 24 M: - (K: 9/17 tweets)	K: 18 M: - (K: 12/17 tweets)	K: 2 M: 10 (K: 2/6 tweets) (M: 7/22 tweets)	K: - M: 0 (M: 0/1 tweets)	K: 2 M: 2 (K: 1/1 tweets) (M: 2/9 tweets)	K: 0 M: 1 (K: 0/1 tweets) (M: 1/3 tweets)
Instagram	K: 32 M: - (K: 11/15 posts)	K: 24 M: - (K: 13/16 posts)	K: 1 M: 5 (K: 1/1 posts) (M: 4/7 posts)	K: - M: 0 (M: 0/1 posts)	K: - M: 1 (M: 1/2 posts)	
NRC		K: 3 M: 0 (K: 1 antwoord)		K: 2 M: 5 (K: 2/3 antwoorden) (M: 2/2 antwoorden)		
De Telegraaf		K: 8 M: 4 (K: 4/7 antwoorden) (M: 2/4 antwoorden)		K: 1 M: 6 (K: 1/1 antwoorden) (M: 4/7 antwoorden)		K: - M: 7 (M: 3/3 antwoorden)
Het Parool						K: - M: 4 (M: 3/3 antwoorden)

5.1. Algemene indruk

Van de drie partijen heeft GroenLinks-PvdA de meeste verkiezingspunten over klimaat opgenomen in het partijprogramma. Alle 16 uitgeschreven verkiezingspunten over klimaat bevatten ten minste één *intensieverder* (100%). In totaal gebruikt GroenLinks-PvdA 47 *intensieverders* in de deelparagraaf over klimaatbeleid. De VVD gebruikt bij 4 van de 7 verkiezingsplannen over klimaat ten minste één *intensieverder* (57,1%). In totaal zet de partij 6 *intensieverders* in om klimaatplannen krachtiger op te schrijven. NSC versterkte 11 van de 15 klimaatplannen met minstens één *intensieverder* (73,3%). In totaal gebruikte Omtzigt's partij 18 *intensieverders*. Bij het presenteren van de beleidsplannen over migratie,

gebruiken de partijen beduidend meer *intensiverders* in totaal. GroenLinks-PvdA kiest bij 26 van de 31 migratieplannen voor ten minste één *intensiverder* (83,9%). In totaal staan er in de migratieparagraaf van GroenLinks-PvdA 95 woordversterkers. De VVD oppert de meeste plannen voor migratiebeleid, maar gebruikt bij 'slechts' 30 van de 51 plannen minstens één *intensiverder* (58,8%). De partij zet in totaal 55 keer een *intensiverder* in in het deelhoofdstuk over migratie. NSC versterkt 18 van de 30 beleidsplannen over migratie met minimaal één *intensiverder* (60%). In de deelparagraaf over migratie van NSC komt de lezer 41 keer een *intensiverder* tegen.

Wat de deelparagrafen over klimaat en migratie in de verkiezingsprogramma's betreft, zet GroenLinks-PvdA absoluut gezien de meeste *intensiverders* in (154). Ook relatief gezien gebruikt de partij bij de meeste verkiezingspunten minstens één *intensiverder*. De VVD gebruikt - relatief gezien - bij minder verkiezingspunten minstens één *intensiverder* dan NSC. Ook het totale aantal *intensiverders* in de klimaatparagraaf is lager dan Omtzigt's partij. Maar in de migratieparagraaf is het totale aantal *intensiverders* bij de VVD wél hoger. Alle drie de partijen gebruiken meer *intensiverders* als ze over migratie schrijven dan klimaat, in absolute cijfers en qua aantal verkiezingspunten.

Op sociale media worden er verschillende keuzes gemaakt. GroenLinks-PvdA en lijsttrekker Frans Timmermans publiceren enkel berichten over klimaat(beleid) en niet over migratie(beleid). GroenLinks-PvdA gebruikt in 28 van de in totaal 40 social media-berichten minstens één *intensiverder* (70%), bij partijleider Timmermans gaat het om 40 van 49 berichten (81,6%). De VVD, NSC en Pieter Omtzigt (NSC) schrijven vooral over migratie en een enkele keer over klimaat. In berichten over klimaat gebruikt de VVD in 3 van de 7 berichten ten minste één *intensiverder* (42,9%), bij berichten over migratie gaat het om 13 van de 33 berichten (39,4%). Dilan Yeşilgöz (VVD) besteedt alleen aandacht aan migratie(beleid), maar gebruikt geen *intensiverders*. NSC publiceert alleen een tweet over klimaat met minstens één *intensiverder* (100%). De social media-berichten van NSC over migratie bevatten 6 van de 9 keer minstens één *intensiverder* (66,7%). Op het X-account van NSC'er Omtzigt verschijnt er één tweet over klimaat, maar zonder *intensiverder*. Qua migratie bevat 1 van de 3 tweets minstens één *intensiverder* (33,3%).

Frans Timmermans grijpt één vraag van medium NRC aan om een verhaal over klimaatbeleid te vertellen en drie *intensiverders* te gebruiken. Migratie bleef onbesproken of haalde de eindversie niet. Dilan Yeşilgöz reageert op drie vragen met een verhaal over

klimaat, in twee antwoorden verwerkt ze minstens één *intensieverder*. Na twee andere vragen begint ze over klimaatbeleid, in beide antwoorden verwerkt ze minstens één *intensieverder*. In het lijsttrekkersinterview van Het Parool met Pieter Omtzigt staat niets over klimaat(beleid). Op drie vragen reageert Omtzigt met een verhaal over migratie(beleid). In alle drie de gevallen zet hij minstens één *intensieverder* in.

5.2. Gebruik *intensieverders* in verkiezingsprogramma's (klimaat- en migratieparagraaf)

Tabel 2: Soorten *intensieverders* in de passages over migratie en/ of klimaat uit het verkiezingsprogramma

	GL-PvdA		VVD		NSC	
	<i>Klimaat</i>	<i>Migratie</i>	<i>Klimaat</i>	<i>Migratie</i>	<i>Klimaat</i>	<i>Migratie</i>
1. Intensiverend voorvoegsel	1	1	0	4	0	2
2. Intensiverend bijwoord	16	34	3	21	6	15
3. Intensiverend telwoord	2	3	0	5	0	4
4. Intensiverend bijvoeglijk naamwoord	12	31	1	12	7	11
5. Intensiverend zelfstandig naamwoord	3	6	0	5	1	3
6. Intensiverend werkwoord	6	15	1	6	3	1
7. Intensiverend stijlfiguur	7	3	0	2	0	5
8. Syntactische intensivering	0	0	1	0	0	0
9. Typografie	0	2	0	0	1	0
TOTAAL	47	95	6	55	18	41

In de klimaatparagraaf van het verkiezingsprogramma kiest GroenLinks-PvdA voornamelijk voor intensiverende bijwoorden (16 keer) en bijvoeglijk naamwoorden (12 keer). In onderstaande zin zet de partij een intensiverend bijwoord (van kwantiteit) in om extra te benadrukken dat woonwijken uiteindelijk aardgasvrij moeten worden. Als het woord ‘compleet’ wordt weggelaten is de zin minder krachtig, maar in de context nog steeds relevant.

We werken toe naar *compleet* aardgasvrije wijken, zodat huizen worden verwarmd door elektriciteit, aardwarmte en warmte uit water als alternatieve verwarmingsbronnen’ (GroenLinks-PvdA, 2023, p. 21).

> We werken toe naar aardgasvrije wijken ...

Op een andere pagina gebruikt GroenLinks-PvdA 'enorm' als intensiverend bijvoeglijk naamwoord. De partij had ook kunnen kiezen voor de afgezwakte vorm 'groot'.

'Er is een *enorm*, groeiend tekort aan personeel dat de duurzaamheidstransitie moet gaan uitvoeren, bijvoorbeeld voor de aanleg van kabels, installatie van warmtepompen en in de uitvoering bij gemeenten en provincies' (GroenLinks-PvdA, 2023, p. 23).

> Er is een groot, groeiend tekort ...

Verder maakt GroenLinks-PvdA 7 keer gebruik van een intensiverend stijlfiguur. Neem de versteende beeldspraak 'motorblok' (betekenis: uitgangspunt), sinds 1994 een bekende metafoor in politiek Den Haag (Trouw, 2017).

'Elektriciteit wordt *het motorblok* van ons toekomstig energiesysteem' (GroenLinks-PvdA, 2023, p. 22).

> Elektriciteit wordt het uitgangspunt ...

De populairste *intensiveerder* van de VVD in de klimaatparagraaf is het intensiverende bijwoord, dat in drie gevallen wordt ingezet. Bijvoorbeeld een bijwoord van frequentie, om extra te benadrukken dat de partij een staat van het dienst heeft op bestuurlijk gebied. De VVD leverde tussen 2010 en 2024 drie ministers van Infrastructuur en Milieu/ Waterstaat. Door die rol meent de partij ervaring te hebben opgedaan met klimaatproblematiek. Door de *intensiveerder* 'al jaren' uit de zin halen is deze minder krachtig.

'Bij ruimtelijke inrichting wordt uitgegaan van de gevolgen van klimaatverandering, zoals we dat *al jaren* gewend zijn te doen voor onze waterveiligheid' (VVD, 2023, p...).

> Bij ruimtelijke inrichting wordt uitgegaan van de gevolgen van klimaatverandering, zoals we dat gewend zijn te doen ...

Ook NSC gebruikt vooral intensiverende bijvoeglijke naamwoorden (7 keer) en bijwoorden (6 keer). Onder meer om het vermeende belang van kernenergie te onderstrepen. Het

intensiverende bijvoeglijk naamwoord ‘onmisbare’ kan worden vervangen door het minder sterke ‘belangrijke.’

‘Kernenergie levert een **onmisbare** bijdrage aan een continue en CO2-vrije energievoorziening’ (NSC, 2023, p. 55).

> Kernenergie levert een belangrijke bijdrage ...

De partij zet het bijwoord (van graad) ‘zeer’ in om extra te benadrukken dat het geen voorstander is van biomassa. Zonder de *intensiveerder* is de zin grammaticaal nog correct en in de context relevant.

‘We staan **zeer** kritisch tegenover het verbranden van biomassa om energie op te wekken’ (NSC, 2023, p. 56).

> We staan kritisch ...

In de (deel)hoofdstukken over migratie worden intensiverende bijwoorden en bijvoeglijke naamwoorden eveneens het vaakst gebruikt. GroenLinks-PvdA verwerkt 34 keer een intensiverend bijwoord in de tekst en 31 keer een intensiverend bijvoeglijk naamwoord. In onderstaande zin vervullen het bijwoord (van modaliteit) ‘nog’ en het bijvoeglijk naamwoord ‘cruciale’ de rol van *intensiveerder*. ‘Nog’ kan worden weggelaten en ‘cruciale’ kan worden afgezwakt naar ‘belangrijke’.

‘Maar het is **nog** meer van belang om te benadrukken dat vrijwilligers en buurtbewoners een **cruciale** rol kunnen spelen in het proces van sociale inclusie van nieuwkomers’ (GroenLinks-PvdA, 2023, p. 95).

> Maar het is meer van belang om te benadrukken dat vrijwilligers en buurtbewoners een belangrijke rol kunnen spelen in het proces van sociale inclusie van nieuwkomers.

De VVD kiest 21 keer voor een intensiverend bijwoord en 12 keer voor een intensiverend bijvoeglijk naamwoord. De partij gebruikt geregeld het bijwoord (van modaliteit) ‘echt’ om een onderscheid aan te brengen tussen migranten die ‘echt’ hulp nodig hebben en overige migranten. Door het gebruik van de *intensiveerder* impliceert de partij dat er ook veel mensen naar Nederland vluchten die niet geholpen hoeven te worden.

‘Dit tweestatusstelsel biedt de mogelijkheid om bescherming te bieden aan wie het *echt* nodig heeft. De beperkingen zijn bijvoorbeeld een wachttijd voordat gezinsleden kunnen overkomen, met daarnaast eisen aan bijvoorbeeld woonruimte, inkomsten, ziektekosten en inburgering, en een maximum voor het aantal per maand. Dit biedt ons de mogelijkheid om bescherming te geven aan de mensen die dat *echt* nodig hebben’ (VVD, 2023, p. 11).

> Dit tweestatusstelsel biedt de mogelijkheid om bescherming te bieden aan wie het nodig heeft. [...] Dit biedt ons de mogelijkheid om bescherming te geven aan de mensen die dat nodig hebben.

Intensiverende bijvoeglijk naamwoorden worden onder meer ingezet om te verduidelijken waarom de partij de ene migrant wél wil verwelkomen en de andere niet. Zo zijn ‘briljante studenten’ van harte welkom en hebben ‘kansarme asielzoekers’ geen toekomst in Nederland, volgens de VVD.

We stimuleren *briljante* studenten om in Nederland te blijven.

> We stimuleren slimme studenten ...

Om de instroom te beperken scherpen we dit pact zoveel mogelijk aan, bijvoorbeeld rond de screening van *kansarme* asielzoekers.

> Om de instroom te beperken scherpen we dit pact zoveel mogelijk aan, bijvoorbeeld rond de screening van minder kansrijke asielzoekers.

NSC gebruikt 14 intensiverende bijwoorden en 12 intensiverende bijvoeglijk naamwoorden in de migratieparagraaf. Volgens de oppositiepartij werkt het migratiebeleid van Rutte IV niet naar behoren. Aan de hand van de bijwoorden van modaliteit ‘natuurlijk’ en ‘ernstig’ probeert de partij te overtuigen van de vermeende onkunde van het demissionaire kabinet. Als de betreffende *intensiveerders* uit de zin worden gehaald, klinkt de boodschap minder krachtig, maar klopt het grammaticaal en in de context nog wel.

‘Migratie is van alle tijden. Maar we zijn migratie in Nederland gaan beschouwen als een natuurlijk fenomeen dat ons overkomt, en niets met beleid te maken heeft. Dat is *natuurlijk* niet zo. Op dit moment schiet ons migratiebeleid *ernstig* tekort’ (NSC, 2023, p. 24).

> [...] Dat is niet zo. Op dit moment schiet ons migratiebeleid behoorlijk tekort’

Van het - volgens NSC - ernstig tekort schietende migratiebeleid, profiteren de verkeerde mensen, tekent de partij op. Om te benadrukken dat het om hele foute mensen gaat, gebruikt de partij het bijvoeglijk naamwoord ‘malafide’ als *intensiveerder*. Het bijwoord van frequentie ‘telkens’ - dat uit de zin kan worden gehaald om de boodschap af te zwakken - dient om aan te geven dat de louche zakenmensen ook nog onverbeterlijk zijn.

'**Malafide** uitzendondernemers en uitbuiters beginnen vaak *telkens* weer opnieuw om zo onder handhaving uit te komen. Daarom komt er een bestuursrechtelijk verbod voor **malafide** uitzendondernemers die herhaaldelijk zijn bestraft.'

> '**Omstreden** uitzendondernemers en uitbuiters beginnen vaak weer opnieuw om zo onder handhaving uit te komen. Daarom komt er een bestuursrechtelijk verbod voor **dubieuze** uitzendondernemers die herhaaldelijk zijn bestraft.'

5.3. Gebruik *intensiveerders* in sociale media-berichten

Tabel 3: Welke *intensiveerders* worden er gebruikt op social media in berichten over migratie en/ of klimaat?

	GL-PvdA		FT		VVD		DY		NSC		PO	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
1. Intensiverend voorvoegsel	3		0		0	0			0	0		0
2. Intensiverend bijwoord	15		25		1	7			0	0		0
3. Intensiverend telwoord	2		2		0	0			0	0		0
4. Intensiverend bijvoeglijk naamwoord	13		16		0	4			0	0		0
5. Intensiverend zelfstandig naamwoord	3		1		0	1			0	0		0
6. Intensiverend werkwoord	14		10		0	2			0	2		1
7. Intensiverend stijlfiguur	22		26		1,5	1,5			2	1		0
8. Syntactische intensivering	0		0		0	0			0	0		0
9. Typografie	14		12		0	0			0	0		0

TOTAAL	86		92		2,5	15,5			2	3		1
--------	----	--	----	--	-----	------	--	--	---	---	--	---

Op sociale media gebruikt GroenLinks-PvdA vooral intensiverende stijlfiguren (22 keer), bijwoorden (15 maal) en werkwoorden (14 keer) als een bericht over klimaat(beleid) gaat. Met een hyperbool - een overdreven manier van uitdrukken - zorgt de partij ervoor dat mensen zich eventuele gevolgen van klimaatverandering beter kunnen voorstellen. ‘Geen gletsjers meer in Groenland’ klinkt minder abstract dan een stijgende zeespiegel. Ook voelen kiezers waarschijnlijk meer emotie bij met uitsterven bedreigde keizerspinguïn dan simpelweg uitstervende diersoorten. Verder klinkt ‘alles op alles zetten’ krachtiger dan het afgezwakte werkwoord ‘doorzetten’, evenals ‘eisen’ in plaats van ‘vragen’. Tot slot zet GroenLinks-PvdA ook woorden typografisch aan, ‘NU’ in plaats van ‘nu’.

‘Geen gletsjers meer in Groenland, geen keizerpinguïns meer in Antarctica, steeds hogere hittestrecords en onvoldoende drinkwater 🥶🇷🇺 Als we zo doorgaan, is dit ons toekomstbeeld. Het is tijd dat we **alles op alles zetten** om onze klimaatdoelen te halen. Het is tijd voor eerlijk klimaatbeleid! 🖊️ **Eis** ook **NU** politieke actie, kom op 12 november met ons mee naar de klimaatmars in Amsterdam #linkinbio’ (GroenLinks-PvdA op Instagram, 8-11-’23).

> *‘Een stijgende zeespiegel, uitstervende diersoorten, steeds hogere hittestrecords en onvoldoende drinkwater. Als we zo doorgaan, is dit ons toekomstbeeld. Het is tijd dat we doorzetten om onze klimaatdoelen te halen. Het is tijd voor eerlijk klimaatbeleid! Vraag ook nu om politieke actie ...*

Ook Timmermans bedient zich online van intensiverende stijlfiguren (22 keer) en intensiverende bijwoorden (25 keer). De lijsttrekker gaat een stap verder dan zijn partij. Hij schrijft niet over eventuele voedselschaarste - als er geen effectief klimaatbeleid wordt gevoerd - maar stelt dat ‘onze kinderen’ later om water en voedsel ‘vechten’.

‘De aanpak van de klimaatcrisis kunnen we niet laten liggen voor volgende generaties. Als wij niets doen, dan **vechten onze kinderen later om water en voedsel** (HYPERBOOL). We moeten **nu** (TYPOGRAFIE) de energietransitie versnellen, onze steden en dorpen vergroenen, en zorgen dat iedereen mee kan doen’ (Frans Timmermans op Facebook, X en Instagram op 7-11-’23).

> *‘[...] Als wij niets doen, dan ontstaat er voedselschaarste. We moeten nu de energietransitie versnellen, onze steden en dorpen vergroenen, en zorgen dat iedereen mee kan doen’*

Volgens het frame van Timmermans draaien de verkiezingen om een tweestrijd tussen de VVD en GroenLinks-PvdA. Een fundamentele keuze, omdat de VVD een rechts kabinet zal vormen, aldus Timmermans. Vervolgens zet hij een bijwoord (van modaliteit) ‘zelfs’ in om te benadrukken dat in het ergste geval een verkiezingswinst voor de VVD kan leiden tot een kabinet met radicaal-rechtse partijen.

[...] Want er staat iets *fundamenteel* op het spel. Bij winst van de VVD krijgen we opnieuw een rechts kabinet, mogelijk *zelfs* met radicaal-rechtse partijen. Dan stijgt de armoede, valt klimaatbeleid stil en neemt de verdeeldheid toe.’ (Frans Timmermans op Facebook, 21-11-’23).

> ‘[...] Want er staat iets belangrijks op het spel. Bij winst van de VVD krijgen we opnieuw een rechts kabinet, mogelijk met radicaal-rechtse partijen ...’

Waar de VVD in de klimaatparagraaf uit het verkiezingsprogramma nog regelmatig een *intensieverder* gebruikt, komt het in sociale media-berichten over klimaat amper voor. De partij kiest één keer voor een bijwoord. ‘Wereldwijd’ klinkt krachtiger dan ‘overal’.

Je moet zorgen dat die bedrijven hier hun uitstoot verminderen, de banen hier houden, zorgen dat ze hier innoveren. En dat ze met die innovaties *wereldwijd* koploper kunnen zijn. Dan ben je zinnig bezig’ (VVD op X, 3-11-’23).

> [...] En dat ze met die innovaties overal koploper kunnen zijn. Dan ben je zinnig bezig.

Als de VVD een social media-bericht over migratie(beleid) plaatst met een *intensieverder*, dan gaat het meestal om intensiverende bijwoorden (7 keer) en bijvoeglijk naamwoorden (4 maal). In onderstaande zin geeft de partij niet alleen aan dat ze minder migranten willen ontvangen, maar ook dat het aantal ‘fors’ naar beneden moet. Het intensiverende bijwoord van kwantiteit kan worden vervangen met het mildere ‘voldoende’ of helemaal worden weggelaten, omdat de afgezwakte versies in de context nog relevant zijn: de VVD wil minder migranten opnemen.

‘Het aantal mensen dat naar Nederland komt moet *fors* naar beneden.’ (VVD op X, 14-11-’23).

> Het aantal mensen dat naar Nederland komt moet (voldoende) naar beneden.

In de berichtgeving op sociale media over klimaat, gebruikt NSC alleen twee keer een intensiverend stijlfiguur, namelijk versteende beeldspraak. De partij gebruikt sterkere woorden voor arme en rijke mensen. Voor armen de beeldspraak ‘mensen aan de onderkant’, een uitdrukking die door medium NRC tegenwoordig tussen haakjes wordt geplaatst omdat het misprijzend klinkt (NRC, 2024b). Voor rijken gebruikt NSC het bekende ‘mensen met een grote portemonnee.’

'Als we de klimaattransitie willen maken, dan moeten we ervoor zorgen dat *mensen aan de onderkant* en kleine bedrijven het kunnen dragen. Subsidies moeten niet langer terecht komen bij grote bedrijven en *mensen met een grote portemonnee* @PieterOmtzigt in het #RTLDebat' (NSC op X, 5-11-'23).

> Als we de klimaattransitie willen maken, dan moeten we ervoor zorgen dat minderbedeelde mensen en kleine bedrijven het kunnen dragen. Subsidies moeten niet langer terecht komen bij grote bedrijven en rijke mensen @PieterOmtzigt in het #RTLDebat'

Over migratie plaatst NSC twee identieke berichten met een intensiverend werkwoord en een derde bericht met een intensiverend stijlfiguur. Zo kiest de partij voor het krachtiger klinkende ‘terugdringen’ van migratie in plaats van het neutralere ‘terugbrengen’. ‘Dringen’ kan hardhandiger worden opgevat.

‘Naast asielmigratie moeten we kijken naar studie- & arbeidsmigratie om de migratie **terug te dringen**, legt @pieteromtzigt uit bij het #debatvannl.’ (NSC op Instagram, 17-11-'23).

> Naast asielmigratie moeten we kijken naar studie- & arbeidsmigratie om de migratie omlaag te brengen, legt @pieteromtzigt uit bij het #debatvannl.

Als intensiverend stijlfiguur kiest de partij voor een hyperbool. Volgens NSC is het met de huidige migratiecijfers nodig om elke twee jaar voor meer dan 229.833 mensen een huis te vinden. Om het beeldender op te schrijven, kiest de partij voor een vergelijking met de zevende stad van Nederland, zodat de kiezer begrijpt hoe hoog de migratiecijfers kunnen worden. De boodschap is af te zwakken door ‘een stad als Tilburg’ te vervangen voor ‘veel huizen’.

‘Als de huidige migratie zo doorgaat, kunnen we er elke twee jaar **een stad als Tilburg** bijbouwen. Dat kan ons land niet aan. [...]’ (NSC op X, 21-11-’23)

> Als de huidige migratie zo doorgaat, kunnen we er elke twee jaar veel huizen bijbouwen. Dat kan ons land niet aan.

5.4. Gebruik *intensiveerders* in lijsttrekkersinterviews

Tabel 4: Welke *intensiveerders* gebruiken politici tijdens lijsttrekkersinterviews als ze over migratie en/ of klimaat praten?

	Timmermans in NRC	Timmermans in De Telegraaf	Yeşilgöz in NRC	Yeşilgöz in De Telegraaf	Omtzigt in Het Parool	Omtzigt in De Telegraaf
1. Intensiverend voorvoegsel	0	0	0	0	0	0
2. Intensiverend bijwoord	1	8	4	3	4	2
3. Intensiverend telwoord	1	0	1	0	1	0
4. Intensiverend bijvoeglijk naamwoord	0	0	2	1	1	2
5. Intensiverend zelfstandig naamwoord	0	0	0	0	0	0
6. Intensiverend werkwoord	1	0	0	1	1	0
7. Intensiverend stijlfiguur	0	3	0	2	0	1
8. Syntactische intensivering	0	0	0	0	0	0
9. Typografie						
TOTAAL	3	11	7	7	7	5

Op de vraag van De Telegraaf-interviewers ‘Wat is úw verdienste? Wat brengt u Nederland als u premier zou worden?’ reageert Timmermans (deels) met een verhaal over klimaat. De journalisten nemen vier verschillende *intensiveerders* in de quotes van Timmermans op. De

lijsttrekker heeft het over het moment dat de klimaatcrisis ‘pijn ging doen’, maar hier had hij ook het minder krachtige ‘voelen’ kunnen staan.

‘Hij lacht, heel kort. Vertelt dan over zijn kinderen en kleinkinderen, tegen wie hij later niet wil zeggen dat hij „er niet was” toen de klimaatcrisis „*pijn ging doen*’ (NRC, 2023a).

> [...] toen de klimaatcrisis voelbaar was.

In hetzelfde antwoord gebruikt hij het intensiverende bijwoord ‘ten diepste’ wat af te zwakken is naar ‘vooral’.

‘En wat „*ten diepste*” zijn „*missie*” is: „Kiezers duidelijk maken dat er geen klimaatbeleid is dat niet sociaal is, en dat je niet sociaal kunt zijn zonder klimaatbeleid’ (NRC, 2023a).

> En wat vooral zijn missie is...

Tot slot kiest hij voor een intensiverend telwoord: 100 procent, dat kan worden afgezwakt naar ‘helemaal’.

‘Timmermans reist sinds begin september door Nederland. „Als één woord is blijven hangen van deze weken”, zegt hij, „is het onzekerheid. Over de klimaatcrisis, de oorlog in Oekraïne, of mensen nog aan een huis kunnen komen, hun baan houden. En ik hoor: waarom is de overheid zo hard voor ons? Wat dat betreft ben ik het **100 procent** eens met Omtzigt. [...]’ (NRC, 2023a).

> [...] „Als een woord [...] Wat dat betreft ben ik het helemaal eens met Omtzigt.

In gesprek met De Telegraaf kiest Timmermans voor intensiverende bijwoorden (8 keer) of intensiverende stijlfiguren (3 maal). De krant vraagt bijvoorbeeld of GroenLinks-PvdA, een partij die pleit voor meer diversiteit, niet hypocriet is omdat ze een ‘seniore witte man’ hebben verkozen tot lijsttrekker. Timmermans erkent dat hij ‘een witte man van 62’ is, maar verdedigt zichzelf door te zeggen dat hij ook feminist, voorvechter voor klimaatbeleid en deskundige op het gebied van internationale politiek is. Met een bijwoord van kwantiteit legt hij extra nadruk op zijn staat van dienst als feminist. Zonder het intensiverende bijwoord is de zin minder krachtig, maar blijft de boodschap intact. De versteende beeldspraak ‘mijn sporen verdiend’ kan worden afgezwakt naar ‘ik heb mij bewezen.’

‘Ik sta al *zeker* vijftien jaar bekend als feminist. Ik denk dat ik *mijn sporen heb verdiend* met klimaat, dat willen ze graag. En iemand die verstand heeft van de internationale politiek. In het totaalpakket is het feit dat ik een witte man van 62 ben iets dat ze op de koop toe nemen’ (De Telegraaf, 2023).

> Ik sta vijftien jaar bekend als feminist. Ik denk dat ik mij heb bewezen met klimaat ...

Tijdens het interview tekent NRC vooral intensiverende bijwoorden uit de mond van Yeşilgöz op (4 keer). Als de VVD-lijsttrekker zegt dat er durf nodig is om migratieproblemen op te lossen, vragen de NRC-journalisten of ze daarom openstaat voor coalitievorming met de PVV. In het citaat zijn het bijwoord van modaliteit ‘echt’ en de bijwoorden van kwantiteit ‘compleet’ en ‘zoveel’ opgenomen.

‘*Nee, nee, nee*. Dat staat er *echt compleet* los van. Ik wil niet bij voorbaat kiezers uitsluiten. Het is nu een *uniek* moment in de politieke geschiedenis van Nederland, met *zoveel* nieuwe leiders. Ik wil met een schone lei beginnen en daarom kies ik hiervoor’ (NRC, 2023).

> Nee, dat staat er los van. [...] Het is nu een bijzonder moment in de politieke geschiedenis van Nederland met een aantal nieuwe leiders ...

Verder worden er quotes van Yeşilgöz opgeschreven met intensiverende bijvoeglijke naamwoorden. Volgens de VVD’er zorgt kernenergie ervoor dat Nederland minder afhankelijk wordt van ‘slechte regimes’. Het intensiverende bijvoeglijk naamwoord ‘slechte’ is af te zwakken naar het objectievere ‘omstreden’.

‘Een ánder ‘waterig compromis’ dat volgens Yesilgöz niet mag worden gesloten: over kernenergie. „Het kan veilig, het kan goed, en het helpt ons om minder afhankelijk te worden van *slechte* regimes. [...]’ (NRC, 2023).

In het interview met De Telegraaf staan - net als in NRC - vooral quotes met intensiverende bijwoorden, maar ook twee keer een intensiverend stijlfiguur. De Telegraaf meent dat de VVD het regeerakkoord van Kabinet Rutte IV ‘cadeau’ heeft gedaan aan D66. In het opgetekende antwoord staat de versteende beeldspraak ‘een been bijgetrokken’. Een uitdrukking die af te zwakken is met de betekenis van de uitdrukking: een ‘achterstand weggewerkt.’

‘Ik vind niet dat het hele regeerakkoord aan D66 cadeau is gedaan. Als ik kijk naar mijn eigen domein op Veiligheid en Justitie is er geen D66, maar VVD-beleid gevoerd. Op klimaat hebben we *een been bijgetrokken*. Maar het is ook voor ons een belangrijk onderwerp. En het gaat er ook om hoe je dat inricht en of iedereen het mee kan maken. Dat er nu vijf miljard voor kernenergie is uitgetrokken was zonder de VVD niet gelukt. Maar het kabinet is ook niet voor niets gevallen’ (De Telegraaf, 2023).

> [...] Op klimaat hebben een achterstand weggewerkt ...

De Telegraaf vraagt een aantal keer door over de migratieplannen van de VVD. Alle drie de quotes met intensiverende bijwoorden (van kwantiteit) hebben de krant gehaald. De zin is nog steeds relevant in de context als de *intensiveerders* worden weggelaten.

‘De instroom moet *substantieel* naar beneden’ (De Telegraaf, 2023).

‘De instroom moet naar beneden. *Substantieel. Fors*’ (De Telegraaf, 2023).

> De instroom moet naar beneden.

In het interview met Omtzigt in Het Parool staan - als het gaat om migratie - vooral citaten met intensiverende bijwoorden (4 keer). De interviewers vragen Omtzigt wanneer de kiezer resultaat ziet van een NSC-stem. De NSC-voorman hoopt - ‘binnen de komende termijn’ - onder meer het aantal migranten per jaar terug te brengen naar 50.000. Daaropvolgend vraagt Het Parool of Omtzigt dit een makkelijk te realiseren beleidsplan vindt. In Omtzigts antwoord dient het bijwoord (van modaliteit) ‘echt’ twee keer als *intensiveerder*. De ene keer om te benadrukken dat op migratie ‘echt wel’ te sturen is en de andere keer om een onderscheid te maken tussen werkgelegenheid en werkelijkheid die ‘echt’ nodig is.

‘Nou. Nee. Bepaald niet. De opgaven zijn groot. Maar op arbeidsmigratie en studiemigratie kun je *echt* wel sturen. Kijk naar die datacentra die we hebben, een aantal distributiecentra: welk economisch model zetten wij op, welke werkgelegenheid hebben we *echt* nodig? Als een sector bijvoorbeeld *drijft* op buitenlandse arbeidskrachten, moet je je afvragen of dat een sector is die je nog wilt.’

> [...] Maar op arbeidsmigratie en studiemigratie kun je wel sturen. [...] Welke werkgelegenheid hebben we nodig? Als een sector steunt op buitenlandse arbeidskrachten ...

Het lijsttrekkersinterview van Omtzigt met De Telegraaf bevat evenveel intensiverende bijwoorden als bijvoeglijk naamwoorden (2). De krant vraagt de NSC'er hoe reëel een coalitiesamenwerking is met GroenLinks-PvdA. Om aan te tonen dat NSC heel anders denkt, gebruikt Omtzigt *intensiveerders* om de beleidsplannen van GroenLinks-PvdA te omschrijven als onnodig en overdreven. Zo vindt hij de gewenste belastingverhogingen 'groot' en het Nederlandse minimumloon - dat GroenLinks-PvdA omhoog wil - 'helemaal' niet zo laag. Door de betreffende bijwoorden en bijvoeglijk naamwoorden weg te laten wordt de zin minder krachtig, maar blijft deze in de context relevant.

'Als ik denk langs de lijnen die NSC wil bereiken, wordt dat op bepaalde zaken lastig. Op migratie, maar ook op stikstof en op bestaanszekerheid. De **grote** belastingverhogingen van PvdA/GL die ik in hun doorrekening zag staan bijvoorbeeld. En het minimumloon dat ze omhoog willen is hier **helemaal** niet zo laag vergeleken met ons omringende landen. Het levensonderhoud is hier wel duurder. Wij willen wat doen aan de kosten voor energie en wonen' (Het Parool, 2023).

> [...] De belastingverhogingen van [...] En het minimumloon dat ze omhoog willen is hier niet zo laag ...

6. Discussie

Het Taal IntensiteitsModel was erg gebruiksvriendelijk en geschikt voor mijn onderzoek. Uiteindelijk heb ik veel *intensiveerders* kunnen identificeren. Soms was het wel moeilijk om te bepalen of er een afgezwakte vorm van een bijvoeglijk naamwoord mogelijk was en of het dus om een *intensiveerder* kon gaan. Voor mij persoonlijk heeft het onderzoek inzichtelijk gemaakt hoe vaak partijen en politici *intensiveerders* inzetten en dat dit niet altijd opvalt. Ik hoop dat lezers van dit artikel een soortgelijk inzicht krijgen.

Verder was het een behoorlijk gedoe om alle sociale media-berichten in een overzichtelijke Excel te krijgen, al koos ik er zelf voor om dit handmatig te doen. Hoewel er bij het identificeren van de *intensiveerders* gebruik is gemaakt van een reeds bestaand en wetenschappelijk verantwoord codeerschema, is het onderzoek maar door één codeur uitgevoerd, wat de kans op fouten vergroot. Voor eventueel vervolgonderzoek is het raadzaam om meerdere codeurs naar de dataset te laten kijken. Verder zijn er vrij weinig partijen en verkiezingsthema's onderzocht. Ook is er alleen een tekstuele analyse uitgevoerd, terwijl sommige social media-berichten ook beeldmateriaal bevatten.

Omdat ik alleen deelparagrafen (over klimaat en migratie) uit de verkiezingsprogramma's, een beperkt aantal social media berichten (over klimaat en migratie) en slechts enkele passages uit lijsttrekkersinterviews (over klimaat en migratie) analyseerde, heb ik maar een beperkt beeld van de verkiezingscampagne. Toch kan ik wel iets zeggen over hoe drie partijen campagne hebben gevoerd op de beleidsthema's migratie en klimaat via drie verschillende kanalen.

Van de drie onderzochte partijen wil GroenLinks-PvdA duidelijk partij-eigenaar worden van klimaat. De partij heeft - in vergelijking met de VVD en NSC - meer klimaatplannen opgenomen in het verkiezingsprogramma (op een prominentere plek), plaatst de meeste berichten over klimaat op sociale media en haalt klimaat(beleid) het vaakst aan tijdens de lijsttrekkersinterviews. Tergelijkertijd gaat de partij migratiebeleid op sociale media uit de weg. Op Facebook, X en Instagram is er sprake van *agenda denial*. GroenLinks-PvdA heeft weliswaar 31 migratieplannen opgenomen in het verkiezingsprogramma, maar bericht op sociale media geen enkele keer over die plannen. In het lijsttrekkersinterview met De Telegraaf komt migratie aan bod, omdat de interviewers er naar vragen. Mogelijk speelt het mee dat uit verkiezingsonderzoeken blijkt

dat het merendeel van de kiezers meer geloof heeft in rechtse partijen als de PVV als het aankomt op migratiebeleid, een fenomeen dat in de literatuur bekend staat als *associative issue ownership* (Ipsos, 2023). GroenLinks-PvdA wil op de politieke agenda krijgen dat er een ‘klimaatcrisis’ gaande is. In het verkiezingsprogramma benadrukt de partij het belang van een leefbare aarde voor toekomstige generaties. Op sociale media is de toon alarmistischer. De partij zet hyperbolen in om de mogelijke gevolgen inzichtelijk te maken. Als er geen ‘ambitieuw’ klimaatbeleid wordt gevoerd, zullen ‘kinderen vechten om voedsel’, stelt de partij. In gesprek met NRC krijgt lijsttrekker Timmermans de ruimte om zich te presenteren als betrokken leider die zijn verantwoordelijk neemt aangaande klimaatbeleid. Het gesprek met De Telegraaf is vinniger. De krant stelt dat er tweespalt is binnen de partij van Timmermans, het hypocriet is om als progressieve partij een witte man op leeftijd naar voren te schuiven als lijsttrekker en dat Timmermans klimaatverandering overal bijisleept. De lijsttrekker wordt een aantal keer in de verdediging gedwongen, waardoor hij *intensiveerders* inzet om de verwijten te weerleggen.

De VVD liet het Kabinet Rutte IV vallen vanwege migratiebeleid en de verkiezingsboodschap is simpel en eenduidig: asiel-, studie- en arbeidsmigratie moeten worden verminderd. Terloops wordt er af en toe nog gepleit voor kernenergie, maar migratiebeleid wordt duidelijk belangrijker geacht. De partij heeft een *agenda conflict* met NSC, omdat die eveneens de drie migratiestromen willen beperken en voorstander zijn van kernenergie. In de concurrentiestrijd probeert de partij wel het *competence issue ownership* te benadrukken, met *intensiveerders* als ‘al jaren ervaring’, aangezien de partij zo’n 12 jaar geregeerd heeft. De kersverse partij NSC probeert daar het frame tegenover te zetten dat de VVD slecht beleid heeft gevoerd, waardoor Nederland nu ‘migratieproblemen’ heeft. In de lijsttrekkersinterviews probeert Yesilgöz zich juist als het gezicht van nieuwe politiek te presenteren, maar de journalisten zien haar als onderdeel van de oude politiek, omdat ze deel uit maakte van Kabinet Rutte IV.

Uit mijn onderzoek blijkt niet dat de lijsttrekkers Nederlandse kranten kunnen sturen - zoals wel het geval is in het onderzoek naar Amerikaanse politici van Shapiro & Hemphill (2017) en Lewandowsky et al. (2020). Wel besteden de kranten in het interview aandacht aan plannen van concurrerende partijen. De Telegraaf haalt tijdens het lijsttrekkersinterview met Frans Timmermans wel het ‘door VVD en NSC zo geliefde tweestatusstelsel’ aan. Twee recente uitspraken van Timmermans haalt de krant vooral aan

om de lijsttrekker in het nauw te drijven. NRC haalt tijdens een interview met Yesilgöz aan dat GroenLinks-PvdA geen kernenergie wil. In gesprek met Omtzigt haalt De Telegraaf twee keer een wens van Timmermans aan. Pralle (2020) schrijft in zijn onderzoek over een retorisch middel om een kwestie van de politieke agenda te houden: de tegenstander in diskrediet brengen. De VVD-leider doet dit door te stellen dat Timmermans niks met klimaat opheeft, omdat hij tegen kernenergie is. Daardoor blijft Nederland afhankelijk van omstreden regimes, aldus de VVD-lijsttrekker. In mijn onderzoek kom ik tot een zelfde deelconclusie als López-Meri et al. (2017), namelijk dat de jonge oppositiepartij NSC vooral duidelijk wil maken dat het verandering voorstaat en afwil van de status quo.

7. Conclusie

De volgende conclusies gaan enkel over de campagne die (de lijsttrekkers) van GroenLinks-PvdA, VVD en NSC hebben gevoerd op de beleidsthema's migratie en klimaat, via de verkiezingsprogramma's, sociale media-berichten op de eigen tijdlijnen en zes lijsttrekkersinterviews.

Op welke manier zetten GroenLinks-PvdA, VVD en NSC *intensiveerders* in in verkiezingstijd?

GroenLinks-PvdA gebruikt *intensiveerders* om de 'schadelijke' gevolgen van klimaatverandering inzichtelijk te maken en te benadrukken dat vluchtelingen op een 'fatsoenlijke' manier moeten worden opgevangen en niet ten prooi moeten vallen aan 'malafide' uitzendbureaus. Tijdens de lijsttrekkersinterview gebruikt Timmermans vooral *intensiveerders* om zijn geschiktheid als leider extra te benadrukken. De VVD gebruikt *intensiveerders* om te benadrukken dat het ervaring heeft met regeren en maakt een onderscheid te maken tussen 'briljante' studiemigranten en 'kansarme' asielzoekers. In gesprek met de journalisten, benadrukt Yesilgöz dat klimaatbeleid inmiddels ook belangrijk is voor de VVD en dat de migratiecijfers 'substantieel' omlaag moeten. NSC en Omtzigt hekelen het migratiebeleid van voorgaande kabinetten en stellen dat de huidige sociale voorzieningen in Nederland als een magneet werken en dat de migratie 'aan banden' moet.

1. In hoeverre is er verschil in het gebruik van *intensiveerders* in het verkiezingsprogramma, op sociale media en in lijsttrekkersinterviews?

GroenLinks-PvdA heeft naar verhouding de meeste migratie- en klimaatplannen in het verkiezingsprogramma versterkt met *intensiveerders*, 42 van de 47 partijpunten (89,4%). Daarna volgt NSC met 29 van de 45 plannen (64,4%) en tot slot de VVD met 34 van de 58 voorstellen (58,6%). Op sociale media plaatst Frans Timmermans relatief gezien het vaakst een versterkt bericht, 40 van zijn 49 berichten bevatten *intensiveerders* (81,6%). GroenLinks-PvdA is de partij die op sociale media de meeste versterkte berichten plaatst, 28 van de 40 (70%). De VVD kiest in 16 van de 40 gevallen voor een versterkt bericht (40%). VVD-lijsttrekker Dilan Yeşilgöz gebruikt op sociale media géén *intensiveerders*. Met 4 van de 12 versterkte berichten (33,3%), heeft NSC vaker een post versterkt dan NSC-leider Pieter Omtzigt, die dat in 1 van de 4 gevallen doet (25%).

Het Parool en De Telegraaf stelden allebei drie vragen aan Omtzigt. Al zijn antwoorden bevatten minstens één *intensiverder* (100%). Van de 13 vragen die NRC en De Telegraaf aan Yesilgöz stellen, krijgen ze 9 geïntensiverde antwoorden (69,2%). Waar Frans Timmermans op sociale media relatief en absoluut gezien nog de meeste *intensiverders* gebruikten, zijn zijn antwoorden op de 12 vragen van NRC en De Telegraaf maar in 7 gevallen versterkt met *intensiverders* (58,3%).

2. In hoeverre verschilt het gebruik van *intensiverders* per verkiezingsthema (migratie/ klimaat) en per partij?

In absolute zin gebruiken GroenLinks-PvdA, VVD en NSC meer *intensiverders* in de (meer pagina's tellende) migratieparagrafen dan in de klimaatparagrafen van hun verkiezingsprogramma's. Maar wanneer het aantal verkiezingspunten mét *intensiverders* wordt afgezet tegen het totaal aantal verkiezingspunten, dan gebruiken GroenLinks-PvdA en NSC naar verhouding meer *intensiverders* voor klimaatplannen. Alleen de VVD gebruikt - per partijpunt bezien - relatief (iets) vaker *intensiverders* als het om migratieplannen gaat.

De partijen kiezen per platform voor verschillende soorten *intensiverders*. In de klimaatparagraaf uit het verkiezingsprogramma, kiest GroenLinks-PvdA vooral voor intensiverende bijwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en stijlfiguren, de VVD gebruikt het vaakst bijwoorden en daarna bijvoeglijk naamwoorden en NSC net andersom: eerst intensiverende bijvoeglijk naamwoorden en daarna bijwoorden. In de migratieparagraaf kiezen alle drie de partijen voor intensiverende bijwoorden en bijvoeglijk naamwoorden. Op sociale media kiezen GroenLinks-PvdA en Frans Timmermans in de meeste gevallen voor een intensiverend stijlfiguur. De VVD gebruikt amper *intensiverders* in sociale media-berichten over klimaat. Berichten over migratie hebben wederom het vaakst een intensiverend bijwoord of bijvoeglijk naamwoord. Dilan Yesilgöz gebruikt überhaupt geen *intensiverders* als ze een bericht op sociale media plaatst over migratie of klimaat. Als NSC al een bericht over klimaat versterkt met een *intensiverder*, dan is het een intensiverend stijlfiguur, terwijl het bij berichten over migratie eerder een intensiverend werkwoord inzet.

In gesprek met de pers gebruikt Timmermans vooral bijwoorden, zowel in de context van klimaatbeleid als migratiebeleid. Yesilgöz gebruikt eveneens intensiverende

bijwoorden als ze het over klimaat en migratie heeft. Al zorgt de vraagstelling van De Telegraaf ervoor dat Yesilgöz herhaaldelijk intensiverende bijwoorden gebruikt.

Literatuurlijst

Academische literatuur

Baumann, Markus, Marc Debus, and Martin Gross. "Strategic Issue Emphasis in Parties' Election Campaign Statements." *Party Politics* 27, no. 3 (2021): 515–527.

Buuren, M. T., Van de Groep, M., Collin, S., Klatter, J., & De Hoop, H. (2018). Facking nice! *Nederlandse Taalkunde*, 23(2), 223–250. <https://doi.org/10.5117/nedtaa2018.2.010.buur>

Damstra, A. & Van der Meer, T. (2024). Thema's en partijen: de rol van issue ownership. In R. Voogd, K. Jacobs, M. Lubbers, & N. Spierings (editors), *De verkiezingen van 2023: Van onderstroom naar doorbraak: onvrede en migratie* (blz. 156-163). DPES.

Damstra, A., Jacobs, L., Boukes, M., & Vliegthart, R. (2019). The impact of immigration news on anti-immigrant party support: unpacking agenda-setting and issue ownership effects over time. *Journal Of Elections Public Opinion And Parties*, 31(1), 97–118. <https://doi.org/10.1080/17457289.2019.1607863>

Engesser, S., Ernst, N., Esser, F., & Büchel, F. (2016). Populism and social media: how politicians spread a fragmented ideology. *Information Communication & Society*, 20(8), 1109–1126. <https://doi.org/10.1080/1369118x.2016.1207697>

Fujiwara, T., Müller, K., & Schwarz, C. (2023). The effect of social media on elections: Evidence from the united states. *Journal of the European Economic Association*, jvad058.

Gilardi, F., Gessler, T., Kubli, M., & Müller, S. (2021). Social Media and Political Agenda Setting. *Political Communication*, 39 (1), 39–60. <https://doi.org/10.1080/10584609.2021.1910390>

Guess, A. M., Malhotra, N., Pan, J., Barberá, P., Allcott, H., Brown, T., ... & Tucker, J. A. (2023). How do social media feed algorithms affect attitudes and behavior in an election campaign?. *Science*, 381(6656), 398-404.

Hellweg, A. (2011). Social media sites of politicians influence their perception by constituents. *The Elon Journal of Undergraduate Research in Communications*, 2(1), 22-36.

Jacobs, K., & Spierings, N. (2020). Politici en nieuwe media: Posten voor eigen parochie? In Amsterdam: Amsterdam University Press eBooks (pp. 239–256). <https://repository.ubn.ru.nl/handle/2066/228076>

Kruikemeier, S., Van Noort, G., Vliegthart, R., & De Vreese, C. H. (2015). Nederlandse politici op Twitter: wie, waarover, wanneer en met welk effect? *Tijdschrift Voor Communicatiewetenschap*, 43(1). <https://doi.org/10.5117/2015.043.001.004>

Liebrecht, C., Hustinx, L., Van Mulken, M., & Schellens, P. J. (2016). Krachtige taal. *Tijdschrift Voor Taalbeheersing*, 38(1), 57–79. <https://doi.org/10.5117/tvt2016.1.lieb>

López-Meri, A., Marcos-García, S., & Casero-Ripollés, A. (2017). What do politicians do on Twitter? Functions and communication strategies in the Spanish electoral campaign of 2016. *El profesional de la información*, 26(5), 795-804.

Pels, D. (2008). Populisme moet blijven. *Rekto: Verso*, 32, 14.

Schuttenhelm, R. (2024, 23 april). *Klimaatneutraal in 2050: het kan, maar Nederland moet wel vol aan de bak*. NOS. <https://nos.nl/artikel/2517932-klimaatneutraal-in-2050-het-kan-maar-nederland-moet-wel-vol-aan-de-bak>

Van Dalen, A. (2021). Rethinking journalist–politician relations in the age of populism: How outsider politicians delegitimize mainstream journalists. *Journalism*, 22(11), 2711-2728.

Van Mulken, M., & Schellens, P. (2012). Over loodzware bassen en wapperende broekspijpen. Gebruik en perceptie van taalintensiverende stijlmiddelen. <https://repository.uibn.ru.nl/handle/2066/101917>

Verdegem, P., & D’heer, E. (2018). Social media logic and its impact on political communication during election times. *Managing democracy in the digital age: Internet regulation, social media use, and online civic engagement*, 119-135.

Vliegthart, R., Walgrave, S., Baumgartner, F. R., Bevan, S., Breunig, C., Brouard, S., Bonafont, L. C., Grossman, E., Jennings, W., Mortensen, P. B., Palau, A. M., Sciarini, P., & Tresch, A. (2016). Do the media set the parliamentary agenda? A comparative study in seven countries. *European Journal Of Political Research*, 55(2), 283–301. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12134>

Voogd, R., Jacobs, K., Lubbers, M. & Spierings, N. (2024). De verkiezingen van 2023. Van Onderstroom naar Doorbraak: Onvrede en Migratie. SKON: www.dpes.nl.

Wonneberger, A., & Vliegthart, R. (2021). Agenda-Setting Effects of Climate Change Litigation: Interrelations Across Issue Levels, Media, and Politics in the Case of Urgenda Against the Dutch Government. *Environmental Communication*, 15(5), 699–714. <https://doi.org/10.1080/17524032.2021.1889633>

Nieuwsbronnen

BNNVara (2024). EenVandaag (2023). Achterban GroenLinks-PvdA ondanks kritiek op campagne Frans Timmermans grotendeels voor definitieve fusie. <https://eenvandaag.avrotros.nl/>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023, 3 januari). *Hoeveel immigranten komen naar Nederland?* Centraal Bureau Voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoeveel-immigranten-komen-naar-nederland>

De Telegraaf. (2023a). PvdA/GL-voorman Frans Timmermans ziet obstakels bij NSC: 'Kan Omtzigt wel regeren?'. <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1511165518/pvd-a-gl-voorman-frans-timmermans-ziet-obstakels-bij-nsc-kan-omtzig-wel-regeren>.

De Telegraaf. (2023b). Dilan Yesilgöz: 'Ik ben klaar om premier te worden'. <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1831499772/dilan-yesilgoz-ik-ben-klaar-om-premier-te-worden>

De Telegraaf. (2023c). Pieter Omtzigt: 'Verwacht niet te veel van ons, te snel.' <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1806005146/pieter-omtzig-verwacht-niet-te-veel-van-ons-te-snel>.

EenVandaag. (2023). Historische verkiezingswinst PVV is 'niet te negeren signaal', volgens politiek commentator Joost Vullings: 'Hier moet je iets mee'. <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/historische-verkiezingswinst-pvv-is-niet-te-negeren-signaal-volgens-politiek-commentator-joost-vullings-hier-moet-je-iets-mee/>

Gemeente Tilburg. (2024). *Statistische gegevens*. <https://www.tilburg.nl/gemeente/stad-en-dorpen/en-dorpen/statistische-gegevens/>

GroenLinks-PvdA. (2023a). 'Nederland heeft een Green Deal nodig'. <https://groenlinkspvda.nl/nieuws/nederland-heeft-een-green-deal-nodig/>

GroenLinks-PvdA. (2023b). *Verkiezingsprogramma TK2023*. GroenLinks-PvdA. <https://groenlinkspvda.nl/verkiezingsprogramma/>

Hartkamp, R. (2023). *Ouwehand (PvdD) over pro-Palestinademonstratie tijdens klimaatmars: 'Raar om daar niks over te zeggen'* WNL. <https://wnl.tv/2023/11/13/ouwehand-pvdd-over-pro-palestinademonstratie-tijdens-klimaatmars-raar-om-daar-niks-over-te-zeggen/>

Het Parool. (2023). Pieter Omtzigt, lijsttrekker van NSC: 'Ook als wij gaan regeren, zullen er dingen mislopen'. <https://www.parool.nl/verkiezingen/pieter-omtzig-lijsttrekker-van-nsc-ook-als-wij-gaan-regeren-zullen-er-dingen-mislopen~bfe2111a/>.

Ipsos. (2023). Peiling: Verkiezingsthema's | Bestaanszekerheid als campagnethema | Draagvlak monarchie. <https://www.ipsos.com/nl-nl/peiling-verkiezingsthemas-bestaanszekerheid-als-campagnethema-draagvlak-monarchie>.

Ipsos. (2023). Peiling: Thema's verkiezingscampagne | Politieke opvattingen | Economisch sentiment. <https://www.ipsos.com/nl-nl/peiling-themas-verkiezingscampagne-politieke-opvattingen-economisch-sentiment>

Nieuw Sociaal Contract. (2024, 18 januari). *Verkiezingsprogramma*. <https://partijnieuwsociaalcontract.nl/verkiezingsprogramma>

NOS. (2022). *Worden Oekraïense vluchtelingen anders behandeld?* NOS Stories. <https://stories.nos.nl/artikel/2420361-worden-oekraïense-vluchtelingen-anders-behandeld>.

NOS. (2023a). Kiezers over belangrijkste onderwerpen: “Politiek denkt alleen aan zichzelf”. <https://nos.nl/1/2498812>

NOS. (2023b). Uitslagen Tweede Kamer 2023. <https://app.nos.nl/nieuws/tk2023/>

NOS. (2023c). Dit is wat we nu weten over de val van kabinet-Rutte IV. <https://nos.nl/>.

NOS. (2024a). Klimaatneutraal in 2050: het kan, maar Nederland moet wel vol aan de bak. <https://nos.nl/artikel/2517932-klimaatneutraal-in-2050-het-kan-maar-nederland-moet-wel-vol-aan-de-bak>

NRC. (2023a). Frans Timmermans: ‘Het zou voor iedereen goed zijn als de VVD niet regeert’. <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/10/13/frans-timmermans-het-zou-voor-iedereen-goed-zijn-als-de-vvd-niet-regeert-a4177155>.

NRC. (2023b). Dilan Yesilgöz: ‘Ik wil het beter gaan doen, dat is zeker’. <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/10/20/ik-wil-het-beter-gaan-doen-dat-is-zeker-a4178020>.

NRC. (2024a). ‘Hoger opgeleiden zien veel meer polarisatie dan lager opgeleiden, en ze segregeren zich’. <https://www.nrc.nl/nieuws/2024/09/25/hoger-opgeleiden-zien-veel-meer-polarisatie-en-segregeren-zich-a4867176>.

NRC. (2024b). Ga niet voorbij aan de ideeën van mensen aan de ‘onderkant’. <https://www.nrc.nl/nieuws/2024/04/04/morele-ambitie-ga-niet-voorbij-aan-de-ideeën-van-mensen-aan-de-onderkant-a4195007>

Rijksoverheid. (2023). 4e flitspeiling draagvlak en impact opvang Oekraïners. https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/publicaties/2023/09/01/flitspeiling-mei-en-juli-2023-over-komst-en-integratie-vluchtelingen-oekraïne/I%26O+Research+-+Vierde+rapport+impact+en+draagvlak+opvang+Oekra%C3%AFners+nov+2023_V2.pdf

Trouw. (2017). Wordt het niet eens tijd dat het motorblok van de coalitie een accublok gaat heten? <https://www.trouw.nl/nieuws/wordt-het-niet-eens-tijd-dat-het-motorblok-van-de-coalitie-een-accublok-gaat-heten~bf3edb72/?referrer=https://www.google.com/>

UU. (2022). In de campagne hield de VVD volgens politicologen rekening met stereotypen. <https://www.uu.nl/in-de-media/de-opkomst-van-het-wokisme-en-de-interpretatie-van-de-betekenis>

Van Laar, J. A., & De Cock, B. (2022). Argumentatie, zelfpromotie of beide? Een analyse van de tweets van Nederlandstalige politici en experts over de covid-19-pandemie. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 44(3), 176-196.

Volkskrant. (2024). ‘Geen enkel bewijs’ dat het klimaat verandert, zei de beoogd PVV-minister van dijken en rivieren. <https://www.volkskrant.nl/wetenschap/geen-enkel-bewijs-dat-het-klimaat-verandert-zei-de-beoogd-pvv-minister-van-dijken-en-rivieren~b2d34a46/>.

VPRO. (2023). Het zorgvuldig opgebouwde imago van lijsttrekker Dilan Yeşilgöz. <https://www.vpro.nl/argos/lees/onderwerpen/artikelen/2023/imago-yesilgoz.html>

VVD. (2023). *Definitief verkiezingsprogramma*. <https://www.vvd.nl/nieuws/definitief-verkiezingsprogramma/>

Social media-accounts

GroenLinks-PvdA & Frans Timmermans

1. <https://www.facebook.com/p/GroenLinks-PvdA-61551378533007/>
2. https://x.com/gl_pvda
3. https://www.instagram.com/groenlinks_pvda/
4. <https://www.facebook.com/frans.timmermans>
5. https://x.com/f__timmermans
6. https://www.instagram.com/frans__timmermans/

VVD & Dilan Yeşilgöz-Zegerius

7. <https://www.facebook.com/VVD>
8. <https://x.com/VVD>
9. <https://www.instagram.com/vvd/>
10. <https://www.facebook.com/DilanVVD>
11. <https://x.com/DilanYesilgoz>
12. https://www.instagram.com/dilanyesilgoz_

NSC & Pieter Omtzigt

13. <https://www.facebook.com/NieuwSociaalContract>
14. <https://x.com/NwSocContract>
15. <https://www.instagram.com/nieuwsociaalcontract/>
16. <https://www.facebook.com/pieteromtzigtNieuwSociaalContract>
17. <https://x.com/PieterOmtzigt>
18. <https://www.instagram.com/pieteromtzigt/>

Bijlagen

Bijlage 1: Lijsttrekkersinterview Frans Timmermans in NRC (passages over klimaat)

Frans Timmermans: ‘Het zou voor iedereen goed zijn als de VVD niet regeert’

[...]

Wat is úw verdienste? Wat brengt u Nederland als u premier zou worden?

„Dat kun je misschien beter aan anderen vragen. Wat ik kan zeggen: ik breng ervaring mee en heb laten zien, hoop ik, dat ik dingen in gang kan zetten, compromissen sluiten, dingen fiksen. De Green Deal [een pakket plannen van de Europese Commissie om de EU in 2050 klimaatneutraal te krijgen, red.] had vier jaar geleden niemand in Brussel voor mogelijk gehouden.”

[...]

Hij lacht, heel kort. Vertelt dan over zijn kinderen en kleinkinderen, tegen wie hij later niet wil zeggen dat hij „er niet was” toen de klimaatcrisis „*pijn ging doen* (WERKWOORD > *opviel*)”. Over de „cultuuroorlog”. „Ik was net bij de queer community in Utrecht. Die hebben nu ook politiebescherming nodig.” En wat „*ten diepste* (BIJWOORD VAN FREQUENTIE OF KWANTITEIT > *vooral*)” zijn „missie” is: „Kiezers duidelijk maken dat er geen klimaatbeleid is dat niet sociaal is, en dat je niet sociaal kunt zijn zonder klimaatbeleid. Het zal nog een klus worden om mensen daarvan te overtuigen. Je ziet dat politieke groeperingen die zich nooit iets hebben aangetrokken van arme mensen die mensen nu ineens gebruiken als argument, om het grootkapitaal te beschermen.”

[...]

Timmermans reist sinds begin september door Nederland. „Als *één* (TYPOGRAFIE) woord is blijven hangen van deze weken”, zegt hij, „is het onzekerheid. Over de klimaatcrisis, de oorlog in Oekraïne, of mensen nog aan een huis kunnen komen, hun baan houden. En ik hoor: waarom is de overheid zo hard voor ons? Wat dat betreft ben ik het *100 procent* (TELWOORD > *helemaal*) eens met Omtzigt. Het vertrouwen in de overheid moet worden hersteld en het begint ermee dat de overheid de burgers weer moet vertrouwen.”

[...]

Bijlage 2: Lijsttrekkersinterview Frans Timmermans in De Telegraaf (passages over klimaat en migratie)

PvdA/GL-voorman Frans Timmermans ziet obstakels bij NSC: 'Kan Omtzigt wel regeren?'

[...]

We zien dat, wanneer u als lijsttrekker enige ruimte neemt, daar gelijk commentaar op komt uit eigen kring. Als u over het stikstofjaartal schuift, beginnen ze bij GL gelijk te mokken.

„Ja ik had iets explicieter moeten zeggen op dat moment wat ik daar mee bedoelde. Als we de doelen **echt (BIJWOORD VAN MODALITEIT)** willen halen, zullen we zelf ook **over de brug moeten komen (VERSTEENDE BEELDSPRAAK > in actie komen)** en moeten we niet alleen van anderen vragen om dat te doen. Je zou dat voor na de verkiezingen kunnen bewaren, maar ik wilde dat op dat moment **duidelijk (BIJWOORD VAN MODALITEIT)** aangeven.”

Het is ook niet zo'n rare opmerking wellicht, maar er komen gelijk GL'ers in het geweer, ook Kamerleden. Dan vraagt de kiezer zich af: waar staat die partij eigenlijk?

„Dat is dan **heel (BIJWOORD VAN GRAAD)** snel uitgediscussieerd: ze staan allemaal achter de lijsttrekker. Die vindt ook dat 2030 gehaald moet worden, voor natuurherstel. Dat hoeft niet een bepaald stikstofpercentage te zijn in 2030.”

[...]

Er viel ook niet veel te kiezen, want er was maar één kandidaat. Maar juist uw partij zwaait voortdurend met de diversiteitskaart en op het moment dat het er op aan komt kiest men voor een seniore witte man, waar ze de concurrentie al jaren de maat over nemen. Is dat niet hypocriet?

„Ik sta al **zeker (BIJWOORD VAN FREQUENTIE OF KWANTITEIT > iets meer dan)** vijftien jaar bekend als feminist. Ik denk dat ik **mijn sporen heb verdiend (VERSTEENDE BEELDSPRAAK > mij heb bewezen)** met klimaat, dat willen ze graag. En iemand die verstand heeft van de internationale politiek. In het totaalpakket is het feit dat ik een witte man van 62 ben iets dat ze op de koop toe nemen.”

Heeft Nederland een asielprobleem?

„Ja.”

Wat moeten we daar aan doen?

„**Heel (BIJWOORD VAN GRAAD)** veel overlast, van Budel tot Ter Apel, wordt veroorzaakt door mensen die **duidelijk (BIJWOORD VAN MODALITEIT)** geen recht hebben op bescherming. Mensen die afgewezen worden en niet terug gaan naar waar ze vandaan komen. Dat kunnen we **alleen (BIJWOORD VAN MODALITEIT)** maar Europees oplossen.”

Maar wat moet Nederland zélf doen? Bijvoorbeeld onaantrekkelijker worden, zodat de instroom beperkt wordt?

„Ik denk dat je bindende afspraken moet maken met alle gemeenten over kleinschalige opvang. Wat wij niet gaan doen is gezinshereniging tegenhouden.”

Betekent dat dat jullie tegen het door VVD en NSC zo geliefde tweestatusstelsel zijn?

„Nee: we denken dat zoiets niet nodig is. Veel andere partijen wel. Ik denk dat dit in de formatie dan ook **heel (BIJWOORD VAN GRAAD)** uitvoerig besproken zal worden om daar een compromis in te vinden. Voor mij is de bottom line de internationale verdragen die we gesloten hebben. Daar valt met mij niet over te praten.”

[...]

Bij WNL zei u dat het kabinet al 1000 dagen stilstaat, vooral op het gebied van klimaat. Later nuanceerde u dat weer.

„Ik bedoelde het anders, maar dat vind ik in het algemeen van het kabinet wel.”

[...]

Er was een mevrouw die tijdens een zomerstorm onder een boom is gekomen in Haarlem. En naar aanleiding daarvan zei u dat dat 'allemaal te maken heeft met klimaatverandering'. Maar meteorologen zeiden 'nee'.

„**Ho, ho, ho. Nee, nee, nee (HERHALING)**. Wat zij zeggen is dat je niet iedere individuele storm kunt koppelen aan klimaatverandering”

En ook niet iedere dode.

„Wacht eens even. Het omgekeerde is ook niet waar. Je kunt niet beweren, zoals jullie doen, dat deze storm niks met klimaatverandering had te maken.”

Zoals jullie doen? Dat doen meteorologen. U kunt toch niet de schuld aan De Telegraaf geven?

„Dat hebben ze ook niet gezegd. Ze hebben gezegd: je kunt niet iedere individuele storm aan klimaatverandering koppelen.”

[...]

Bijlage 3: Lijsttrekkersinterview Dilan Yeşilgöz in NRC (passages over klimaat en migratie)

Dilan Yesilgöz: 'Ik wil het beter gaan doen, dat is zeker'

[...]

Wat bedoelt u dan met 'ik kan daarin het verschil maken'?

[...] Het 'waterig compromis' komt vaak terug in het verhaal van Dilan Yesilgöz als lijsttrekker. In haar werkkamer op het ministerie van Justitie en Veiligheid, maandagmiddag, zegt ze dat je met zo'n compromis „niks verandert in de levens van

mensen”. Het moet zéker anders, vindt ze, als het om asiel en migratie gaat. In juli viel het kabinet-Rutte IV erover. „Met wat er nu in ons verkiezingsprogramma staat, kunnen we **echt** (BIJWOORD VAN MODALITEIT) iets veranderen. Dan heb je nog niet alle problemen opgelost, maar je moet wel stappen durven zetten.”

Is dat ook de reden dat u nu de deur opent naar samenwerking met de PVV?

„Nee, nee, nee. Dat staat er **echt** (BIJWOORD VAN MODALITEIT) **compleet** (BIJWOORD VAN KWANTITEIT) los van. Ik wil niet bij voorbaat kiezers uitsluiten. Het is nu een **uniek** (BIJVOEGLIJK > bijzonder) moment in de politieke geschiedenis van Nederland, met **zoveel** (TELWOORD) nieuwe leiders. Ik wil met een schone lei beginnen en daarom kies ik hiervoor.”

Een ánder ‘waterig compromis’ dat volgens Yesilgöz niet mag worden gesloten: over kernenergie. „Het kan veilig, het kan goed, en het helpt ons om minder afhankelijk te worden van **slechte** (BIJVOEGLIJK > omstreden) regimes. En als je dan zegt: nee, dat doen we niet...”

Zoals Frans Timmermans van GroenLinks-PvdA zegt.

„Dan geef je dus niet **echt** (BIJWOORD VAN MODALITEIT) iets om de klimaatopgave. Dan vind je oude dogma’s belangrijker. Ik vind dat oude politiek.”

U doet niet mee aan een coalitie die kernenergie op de lange baan schuift?

„Ik wil het hier niet over breekpunten hebben, ik zou wel graag iedereen toewensen dat ze de oude politiek loslaten en kijken naar wat dit land verder helpt.”

[...]

Het gaat over partijen die wel of niet met elkaar willen regeren. Is dat hetzelfde als ‘poppetjes’?

„Nou ja, ik heb liever dat we het hebben over de problemen van mensen en hoe we die oplossen. Ik heb Timmermans’ woorden goed gelezen. En ik heb mij verbaasd over de mate van oude politiek daarin. Maar als je de verkiezingsprogramma’s met elkaar vergelijkt, zie ik dat het risico op waterige compromissen met zijn partij groot is. Dan heb je het over klimaat, asiel en migratie, maar je kunt ook meer opnoemen.”

[...]

Bijlage 4: Lijsttrekkersinterview Dilan Yeşilgöz in De Telegraaf (passages over migratie en klimaat)

[...]

Wilde u eigenlijk de afgelopen periode niet veel te graag regeren? Het regeerakkoord werd cadeau gedaan aan D66. En is dát niet achteraf ook de reden waarom we nu alsnog vervroegde verkiezingen hebben?

„Ik vind niet dat het hele regeerakkoord aan D66 cadeau is gedaan. Als ik kijk naar mijn eigen domein op Veiligheid en Justitie is er geen D66, maar VVD-beleid gevoerd. Op klimaat hebben we **een been bijgetrokken** (VERSTEENDE BEELDSPRAAK > achterstand

weggewerkt). Maar het is ook voor ons een belangrijk onderwerp. En het gaat er ook om hoe je dat inricht en of iedereen het mee kan maken. Dat er nu vijf miljard voor kernenergie is uitgetrokken was zonder de VVD niet gelukt. Maar het kabinet is ook niet voor niets gevallen.”

Er lag een plan op tafel om gezinshereniging te beperken en een tweestatussysteem voor asielzoekers in te voeren. Mogen we aannemen dat u na de coalitieonderhandelingen zeker niet met minder thuiskomt dan waarop u het kabinet heeft laten vallen?

„Ik kan u wel zeggen dat we niet in een kabinet gaan stappen als het migratieprobleem niet wordt aangepakt.”

Dat is ons iets te vrijblijvend.

„De instroom moet **substantieel (BIJWOORD VAN KWANTITEIT)** naar beneden. Wij hebben daarvoor **een pakket op tafel gelegd (VERSTEENDE BEELDSPRAAK > plannen bedacht)**. Als een ander zegt: we hebben betere maatregelen, dan hebben we het daar over. Maar ik zie het niet, anders had ik het de afgelopen maanden zelf wel opgeschreven tijdens de gesprekken met de coalitie.”

Als u het kabinet heeft laten vallen op asiel, dan mogen we toch aannemen dat asiel voor de VVD een breekpunt is?

„Ik ga sowieso niet via de krant formeren, met breekpunten. De migratie moet aangepakt worden, anders gaan we niet het kabinet in.”

Als we de ogen dicht doen en de stemvormer aanzetten, horen we Mark Rutte. Die was ook altijd heel vaag hierover.

„Het is niet vaag, het is op de juiste plek erover onderhandelen, niet in de krant. We willen tweestatussen, het harmoniseren van de eigen wetgeving met de landen om ons heen. Dus niet een permanente verblijfsvergunning meteen. Niet die hoge inwilligingspercentages.”

De kiezer is door schade en schande wijzer geworden met de VVD op asiel. Er wordt stoere taal gesproken, maar er wordt mondjesmaat geleverd. U bent degene die zegt: ik wil geen waterige compromissen. Schenkt u dan nu klare wijn.

„De instroom moet naar beneden. **Substantieel (BIJWOORD VAN KWANTITEIT)**.”

Wat is substantieel?

„**Fors (BIJWOORD VAN KWANTITEIT)**!”

[...]

Bij het Radio 1-debat hoorden we u zeggen dat u helemaal niks heeft met hetgeen Geert Wilders allemaal gezegd heeft. De afgelopen week probeerde hij zich opnieuw heel constructief op te stellen. Verandert uw weging om wel of niet met hem in zee te gaan?

„Ik heb gezien dat hij een constructieve week heeft. Maar er zijn natuurlijk wel **fundamentele (BIJVOEGLIJK)** verschillen tussen ons. Niet alleen zijn benadering van de islam. Denk ook aan klimaat, denk aan zijn opstelling ten opzichte van de EU, dat hij een

Nexit wil. Nou, dan maak je elke ondernemer in Nederland kapot (WERKWOORD > benadeel).”

MARGOT VAN MULKEN EN PETER JAN SCHELLENS

Bijlage:

Taalintensivering in persuasieve teksten. Een instructie voor het vaststellen en benoemen.

A. Wanneer is een tekstelement een intensivering?

Onder taalintensivering verstaan we alle stilistische middelen die een schrijver kan gebruiken om een uiting kracht bij te zetten.

1. Welke delen van een tekst betrekken we in de analyse?

Buiten beschouwing blijven:

- Titels en (sub)koppen van artikelen
- Letterlijke citaten van anderen dan de auteur
- Redactionele leads

Wel in de analyse te betrekken:

- Parafrazen van uitspraken van anderen door de schrijver
- Tekst tussen haakjes of tussen gedachtestrepen

2. Hoe stellen we vast of een tekstelement een intensivering is?

Een tekstelement is een intensivering wanneer het element:

- kan worden weggelaten of vervangen met als resultaat:
- een minder krachtige uiting
- die in de context relevant is

Dit is een *schitterend* boek

> Dit is een mooi boek

Hij levert een *uiterst* kritisch commentaar

> Hij levert een kritisch commentaar

In het volgende voorbeeld is *mooi* geen intensivering

Dit is een mooi boek

> Dit is een boek

(wel correct, maar in de context niet relevant)

LET OP

Het is soms moeilijk vast te stellen wanneer een element nog vervangbaar is door een zwakker element. Iemand kan vinden dat *mooi* in bovenstaand voorbeeld te vervangen is door *aardig*. Maar wordt het positieve oordeel van de recensent sterker ondersteund door *mooi* dan door *aardig*? Om deze discussie te vermijden spreken we af dat we een aantal positief waarderende adjectieven als ondergrens opvatten. Dat geldt voor: *goed, mooi, aardig, leuk, fijn, grappig, prettig, geschikt* en parafrazen daarvan met een vergelijkbare intensiteit.

3. Welke tekstelementen komen in aanmerking?

Meestal gaat het om woorden. Daarnaast kan het gaan om:

- woorddelen, in het geval van intensiverende voorvoegsels
Dat is *gloednieuw*
> Dat is nieuw
- woordgroepen, als een aantal woorden samen versterkend werkt, zonder dat het ene woord optreedt als versterker van het andere. Dat kan zich voordoen bij adverbia:
Dat is *maar al te* waar

[...]

Over loodzware bassen en wapperende broekspijpen

- > Dat is waar
- o bij verbale uitdrukkingen:
  - Hij *ging er vandoor*
  - > Hij vertrok
- bij stijlfiguren
  - Het *gaat bergafwaarts* met het onderwijs
  - > Het gaat steeds slechter met het onderwijs

Wanneer in een woordgroep wel kan worden vastgesteld dat het ene woord het andere woord versterkt, is er sprake van meer afzonderlijk te benoemen intensiveringen:

- Dat was *echt* fantastisch acteewerk
- > Dat was fantastisch acteewerk
- Dat was *fantastisch* acteewerk
- > Dat was goed acteewerk

B. Van welke soort intensivering wordt gebruik gemaakt?

1. Intensiverend voorvoegsel

Een voorvoegsel is een betekenisdragend element (morfeem) dat vóór een woord is toegevoegd. Voorvoegsels kunnen gebonden zijn: dan komen ze uitsluitend in combinatie met andere morfemen voor; of ze zijn vrij: dan kunnen ze ook zelfstandig voorkomen. Bij analyse markeren we alleen het voervoegsel als intensivering.

- Het is een *top*atleet
- > Het is een goede atleet
- De *hyper*moderne aanpak oogst bewondering
- > De moderne aanpak oogst bewondering

2. Intensiverend bijwoord

Een bijwoord is een woord dat een nadere bijzonderheid (zoals een graad, omstandigheid, enz.) noemt van een door een gezegde of bepaling uitgedrukte werking, eigenschap of toestand.

a. Bijwoord van graad

Een bijwoord van graad duidt de mate aan waarin een bepaalde eigenschap van toepassing is. Voorbeelden van versterkende bijwoorden van graad zijn: *uitermate*, *hoogst*, *erg*, *volstrekt*, *heel*. De woorden *te*, *al te* en *veel te* horen thuis onder de categorie 'bijwoorden van modaliteit', behalve als ze in de variant 'te gek' (erg gek, gaaf) worden gebruikt.

- De *zeer* geslaagde uitvoering van de derde symfonie ...
- > De geslaagde uitvoering van de derde symfonie
- Dat is *hartstikke* interessant
- > Dat is zeer interessant
- Dat is *maar al te* waar
- > Dat is waar

b. Bijwoord van frequentie of kwantiteit

Een bijwoord van frequentie geeft aan hoe vaak iets het geval is: *voortdurend*, *dikwijls*, *telkens*, *altijd*, *vaak* of *steeds*.

Over loodzware bassen en wapperende broekspijpen

- > Dat is waar
- o bij verbale uitdrukkingen:
  - Hij *ging er vandoor*
  - > Hij vertrok
- bij stijlfiguren
  - Het *gaat bergafwaarts* met het onderwijs
  - > Het gaat steeds slechter met het onderwijs

Wanneer in een woordgroep wel kan worden vastgesteld dat het ene woord het andere woord versterkt, is er sprake van meer afzonderlijk te benoemen intensiveringen:

- Dat was *echt* fantastisch acteerwerk
- > Dat was fantastisch acteerwerk
- Dat was *fantastisch* acteerwerk
- > Dat was goed acteerwerk

B. Van welke soort intensivering wordt gebruik gemaakt?

1. Intensiverend voorvoegsel

Een voorvoegsel is een betekenisdragend element (morfeem) dat vóór een woord is toegevoegd. Voorvoegsels kunnen gebonden zijn: dan komen ze uitsluitend in combinatie met andere morfemen voor; of ze zijn vrij: dan kunnen ze ook zelfstandig voorkomen. Bij analyse markeren we alleen het voervoegsel als intensivering.

- Het is een *top*atleet
- > Het is een goede atleet
- De *hyper*moderne aanpak oogst bewondering
- > De moderne aanpak oogst bewondering

2. Intensiverend bijwoord

Een bijwoord is een woord dat een nadere bijzonderheid (zoals een graad, omstandigheid, enz.) noemt van een door een gezegde of bepaling uitgedrukte werking, eigenschap of toestand.

a. Bijwoord van graad

Een bijwoord van graad duidt de mate aan waarin een bepaalde eigenschap van toepassing is. Voorbeelden van versterkende bijwoorden van graad zijn: *uitermate*, *hoogst*, *erg*, *volstrekt*, *heel*. De woorden *te*, *al te* en *veel te* horen thuis onder de categorie 'bijwoorden van modaliteit', behalve als ze in de variant 'te gek' (erg gek, gaaf) worden gebruikt.

- De *zeer* geslaagde uitvoering van de derde symfonie ...
- > De geslaagde uitvoering van de derde symfonie
- Dat is *hartstikke* interessant
- > Dat is zeer interessant
- Dat is *maar al te* waar
- > Dat is waar

b. Bijwoord van frequentie of kwantiteit

Een bijwoord van frequentie geeft aan hoe vaak iets het geval is: *voortdurend*, *dikwijls*, *telkens*, *altijd*, *vaak* of *steeds*.

Bijlage 5: Lijsttrekkersinterview Pieter Omtzigt in Het Parool (passages over migratie)

Een bijwoord van kwantiteit geeft aan dat een eigenschap, toestand of werking ten volle of maar tot op zekere hoogte geldt. In combinatie met een telwoord geven bijwoorden van kwantiteit aan dat een bepaalde hoeveelheid bij benadering of juist volledig bereikt wordt: *volkomen, helemaal, compleet, volslagen, vrijwel, praktisch, alom, verreweg*

Hij heeft *altijd* succes met zijn optredens

> Hij heeft succes met zijn optredens

Hij overschreed de maximum snelheid *royaal*

> Hij overschreed de maximum snelheid

Zo'n pand kost *bijna* een miljoen euro

> Zo'n pand kost iets minder dan een miljoen euro

c. Bijwoord van modaliteit

Een bijwoord van modaliteit geeft de subjectieve houding of waardering weer van de schrijver t.o.v. het in de zin uitgedrukte. Voorbeelden zijn *uiteraard, inderdaad, hopelijk, helaas*.

Tot deze groep rekenen we ook de oordeelspartikels (woorden met een moeilijk te omschrijven betekenis, die de uiting subjectief kleuren maar niets aan de feitelijke inhoud afdoen of toedoen): *zelfs, juist, alleen, slechts, al, reeds, nog, pas, eerst, te, al te, veel te*.

Dat is *uiteraard* een blunder

> Dat is een blunder

Hij greep *pas* in na herhaald aandringen

> Hij greep in na herhaald aandringen

d. Adverbiaal gebruikt bijvoeglijk naamwoord

Een adjectief heet bijwoordelijk of adverbiaal gebruikt als het de functie van bijwoordelijke bepaling vervult. De traditionele grammatica spreekt dan van bijwoorden. Zie ook de omschrijving onder *intensiverend bijwoord*.

Dat heb je *fantastisch* gedaan

> Dat heb je goed gedaan

Een *luxueus* uitgevoerd design product

> Een duur uitgevoerd design product

e. Overige bijwoorden

De bovenstaande soorten bijwoorden zijn niet per definitie intensiverend, maar ze lenen zich wel heel goed voor intensivering. De proef op de som is steeds: is een formulering zonder het bijwoord mogelijk die zwakker is. Incidenteel zullen zich mogelijk ook andere soorten bijwoorden als intensivering aandienen. Die benoemen we echter niet apart. Als ze niet in een van de andere categorieën zijn op te nemen, rangschikken we ze onder *overige bijwoorden*.

De aanpak is *wereldwijd* geaccepteerd

> De aanpak is overal geaccepteerd

3. Intensiverend telwoord

Onder deze categorie vallen hoofdtelwoorden, rangtelwoorden en breuken. Hoofdtelwoorden noemen een aantal of het nummer, rangtelwoorden geven de rangorde van iets in een

Pieter Omtzigt, lijsttrekker van NSC: 'Ook als wij gaan regeren, zullen er dingen mislopen'

[...]

Over loodzware bassen en wapperende broekspijpen

reeks aan en breuken worden gevormd door één hoofdtelwoord gevolgd door een rangtelwoord.

De telwoorden vallen uiteen in bepaalde telwoorden (een precies aantal of (rang)nummer) en onbepaalde telwoorden (een niet nader gespecificeerd aantal of (rang)nummer).

Enkele voorbeelden: *beide, alle, allebei, alle twee, (geen) enkele, veel* (+ nevenvormen), *weinig* (+ nevenvormen), *zoveelste, talloze, laatste*(in een reeks).

Jan had al *honderd* keer gevraagd om snoep

> Jan had al vaak om snoep gevraagd.

Ik doe dit al voor de *vijftachtigste* keer opnieuw

> Ik heb dit al vaak opnieuw gedaan

4. Intensiverend bijvoeglijk naamwoord

Een bijvoeglijk naamwoord geeft een nadere bijzonderheid van zelfstandigheden aan. Dat kan een eigenschap zijn (een kenmerk, een kwaliteit en dergelijke) of een toestand. Ook de overtreffende trap van een bijvoeglijk naamwoord kan als intensivering optreden. Ook het bijvoeglijke naamwoord dat optreedt als een zinsdeel (naamwoordelijk deel van het gezegde), rekenen we tot deze categorie.

Een *abstracte* benadering als deze lost het probleem niet op.

> Een onaanvaardbare benadering ...

Alleen met de *grootste* moeite wist hij zijn voorstel geaccepteerd te krijgen

> Alleen met veel moeite ...

Het begin van de film is *indrukwekkend*

> Het begin van de film is geslaagd

5. Intensiverend zelfstandig naamwoord

Een zelfstandig naamwoord wordt wel omschreven als een woord dat een zelfstandigheid uitdrukt, maar dat begrip is te ruim om goed hanteerbaar te zijn. Syntactisch geldt als proef op de som of het woord met een voorafgaand *die* of *dat* valt te combineren.

Een dergelijke *vertoning* kan een politicus zich maar één keer veroorloven

> Een dergelijk optreden kan ...

Voor de direct betrokkenen is het een *ramp*

> Voor de direct betrokkenen is het een nadeel

6. Intensiverend werkwoord (inclusief werkwoordelijk uitdrukking)

Een werkwoord is een woord dat kan worden vervoegd: het neemt onder invloed van persoon en getal van het onderwerp in de zin een andere vorm aan (*loop, loopt, lopen*) en het kent een deelwoord en een infinitief (*gelopen, lopen*).

Een werkwoordelijke uitdrukking is een combinatie van werkwoorden met andere taalelementen die een gemeenschappelijke (niet figuurlijke) betekenis hebben en onveranderlijk zijn (ze staan in de Van Dale). Voorbeelden zijn: *er van door gaan, tekeergaan tegen*.

NB: als zelfstandig naamwoord gebruikte infinitieven rekenen we onder de zelfstandige naamwoorden (het eerste *optreden*).

Maar wanneer gaat uw kiezer resultaat zien van zijn stem op NSC?

“Nou, op een aantal punten hopen we **natuurlijk (BIJWOORD VAN MODALITEIT)** dat dit binnen de komende termijn gebeurt. Als het lukt om de migratie-instroom richting de 50.000 te krijgen... En het aantal huizen dat gebouwd wordt, wat te laten oplopen...”

De heren zaten smakelijk te *schransen*
 > De heren zaten smakelijk te eten
 De jongen *flikkerde* zijn spullen op tafel
 > De jongen gooide zijn spullen op tafel
 Hij *ging er van door*
 > Hij vertrok

7. Intensiverende stijlfiguren

a. Versteende beeldspraak

Van beeldspraak is sprake wanneer een object, eigenschap, toestand of proces wordt vergeleken met of vervangen door een ander (veelal) meer concreet object, eigenschap, toestand of proces.

We vatten een beeldspraak op als versteend of gelexicaliseerd wanneer de figuurlijke betekenis tot de vaste woordenboek-betekenis van de betreffende lexicale eenheden behoort (zie in twijfelgevallen Van Dale).

Tot beeldspraak rekenen we: vergelijking (je vergelijkt iets met iets anders, ingeleid door *als* of aangeduid met *lijken*), metafoor (je benoemt iets met andere, meer beeldende woorden), synesthesie (een combinatie van indrukken van verschillende zintuigen).

Hij ging er *als een haas* vandoor (vergelijking)

> Hij ging er snel vandoor

De verkoop *kelderde* snel (metafoor)

> De verkoop daalde snel

Piet is *een boom van een kerel* (metafoor)

> Piet is er groot

Het decor *schreeuwde* om aandacht (synesthesie)

> Het decor trok veel aandacht

b. Originele beeldspraak

Wanneer beeldspraak niet in het woordenboek is te vinden onder één van de lexicale elementen, beschouwen we het als een originele vorm van beeldspraak (met een *figuurlijke* betekenis).

Tijdens de drumsolo's was het *dekking zoeken*

> De drumsolo's waren te hard

Een *echte gitaarbeul* ontbrak

> Een gitarist met wat steviger spel ontbrak

c. Herhaling

Een uiting kan meer nadruk krijgen door herhaling of opsomming. Dat kan op verschillende manieren: door herhaling van hetzelfde woord (*repetitio*), herhaling van hetzelfde met verschillende woorden van dezelfde woordsoort (*tautologie*), herhaling met gebruikmaking van verschillende woordsoorten (*pleonasme*) of opsomming van een reeks met climax of anticlimax (*enumeratie*). We rekenen ze allemaal tot de herhaling als stijlfiguur.

Geld, geld is het enige dat hem bezig houdt

> Geld is het enige dat hem bezig houdt

Dat is *vast en zeker* waar

Wacht even, dát noemt u de gemakkelijke punten?

“Nou. Nee. Bepaald niet. De opgaven zijn groot. Maar op arbeidsmigratie en studiemigratie kun

Over loodzware bassen en wapperende broekspijpen

> Dat is waar

Aan een *treurigmakende troosteloosheid* viel hierbij niet te ontkomen

> Aan troosteloosheid viel hierbij niet te ontkomen

Er waren *geen tien, geen twintig, geen vijftig, maar honderd* bezoekers

> Er waren honderd bezoekers

d. Hyperbool

Een uiting kan meer nadruk krijgen door een overdreven manier van uitdrukken.

We moesten *een eeuw* wachten

> We moesten lang wachten

Door klimaatverandering dreigt Nederland *onder de zeespiegel te verdwijnen*

> Door klimaatverandering neemt het gevaar van overstroming in Nederland toe

e. Overige stijlfiguren

De bovenstaande stijlfiguren zijn niet per definitie intensiverend, maar ze lenen zich wel heel goed voor intensivering. De proef op de som is steeds: is een formulering zonder stijlfiguur mogelijk die zwakker is. Incidenteel zullen zich mogelijk ook andere stijlfiguren als intensivering aandienen. Die benoemen we echter niet apart. Als ze niet in een van de andere categorieën zijn op te nemen, rangschikken we ze onder *overige stijlfiguren*.

Ik vind dat *geen verkeerd* plan

> Ik vind dat een erg goed plan

8. Syntactische intensiveringen (intensiverend verbindingswoord, elliptische zinnen, vooropplaatsing)

- De syntaxis van een zin kan ervoor zorgen dat het geformuleerde een intensiverende werking krijgt. Voorbeelden van deze syntactische intensiveringen zijn het intensiverend verbindingswoord, een elliptische zin en vooropplaatsing.
- Een intensiverend verbindingswoord verbindt twee of meer naast elkaar geplaatste, gelijkwaardige leden met elkaar.
- Een zin bestaat uit een verzameling woorden en bevat een onderwerp en een werkwoordsvorm. Echter, in een elliptische zin ontbreekt de werkwoordsvorm.
- Bij vooropplaatsing wordt een deel van de zin voorop geplaatst. Hiermee wordt de aandacht extra op dit deel gevestigd.

Zowel de voorzitter als de vice-voorzitter zijn het eens met het standpunt.

> De voorzitter en de vice-voorzitter zijn het eens met het standpunt.

Jan: “Zij hebben het tentamen gehaald.” Kees: “*Hij niet!*”

> Jan: “Zij hebben het tentamen gehaald.” Kees: “Hij heeft het niet gehaald!”

Op een tiende haalde hij zijn examen.

> Hij haalde zijn examen op een tiende.

9. Typografie

Met de typografie wordt de tekst gezet, gedrukt en vormgegeven. Het gaat hierbij om leestekens en de manier waarop een tekst is weergegeven. Hierbij spelen opmaak, lettertype, lettergrootte, accenten, vetgedrukt, onderstreept, interpunctie, tussen haakjes plaatsen etc. een rol. Deze typografische middelen kunnen op sommige woorden of tekstdelen meer de nadruk leggen.

Dát was echt **GEWELDIG!**

> Dat was echt geweldig.

je

echt (BIJWOORD VAN MODALITEIT) wel sturen. Kijk naar die datacentra die we hebben, een aantal distributiecentra: welk economisch model zetten wij op, welke werkgelegenheid

hebben we *echt* (BIJWOORD VAN MODALITEIT) nodig? Als een sector bijvoorbeeld *drijft* (WERKWOORD > steunt) op buitenlandse arbeidskrachten, moet je je afvragen of dat een sector is die je nog wilt.”

[...]

Wat wil u het liefst, over links of over rechts?

“De *ideale* (BIJVOEGLIJK > gewenste) minderheidscoalitie is die waar wij *zoveel mogelijk* (TELWOORD > veel) van onze agenda kunnen doorvoeren. Het bestuur moet hervormd worden, we moeten *echt* (BIJWOORD VAN MODALITEIT) stappen zetten bij bestaanszekerheid, bij migratie. [...]

Bijlage 6: Lijsttrekkersinterview Pieter Omtzigt in De Telegraaf (passages over migratie)

Pieter Omtzigt : ‘Verwacht niet te veel van ons, te snel’

[...]

De linkse leider Frans Timmermans wil graag met u in een coalitie. Hoe groot is de kans op een kabinet met NSC en PvdA/GL?

„Als ik denk langs de lijnen die NSC wil bereiken, wordt dat op bepaalde zaken lastig. Op migratie, maar ook op stikstof en op bestaanszekerheid. De *grote* (BIJVOEGLIJK) belastingverhogingen van PvdA/GL die ik in hun doorrekening zag staan bijvoorbeeld. En het minimumloon dat ze omhoog willen is hier *helemaal* (BIJWOORD VAN FREQUENTIE OF KWANTITEIT) niet zo laag vergeleken met ons omringende landen. Het levensonderhoud is hier wel duurder. Wij willen wat doen aan de kosten voor energie en wonen.”

Timmermans wil ook geen tweestatussysteem voor asielzoekers, u wil dat wel. Is dat voor u zo belangrijk om van te concluderen dat samenwerken met PvdA/GL dan niet lukt?

„We hebben geen breekpunten. Maar het is wel *heel* (BIJWOORD VAN GRAAD) belangrijk om migratie onder controle te krijgen. Op het moment dat dat niet gebeurt, is onze *stellige* (BIJVOEGLIJK) overtuiging dat we moeite zullen hebben om onze publieke voorzieningen overeind te houden. Maar ik heb nu nog niet een voorkeurscoalitie zien ontstaan, de ene of de andere kant op.”

[...]

Waar valt uw partij straks op af te rekenen?

„Op het doorvoeren van een hervormingsagenda, dat het een stukje beter gaat met de bestaanszekerheid; en dat betekent dat we stappen moeten maken rond migratie, rond kosten van levensonderhoud en een begin van het oplossen van de wooncrisis (HYPERBOOL > woningnood).”

[...]

Bijlage 7: Taal IntensiteitsModel (Van Mulken & Schellens, 2012)

